

INHOUDSOPGAVE

<i>Inleiding</i>	3
<i>Eerste advent</i>	5
Inleiding	5
Gebeden	5
Portretten	6
Voorbeeldpreek	8
Aankondiging voor de collecte	10
Bezinningstekst	10
Liedsuggesties	11
Extra: verwerking voor met de kinderen	11
<i>Tweede advent</i>	13
Inleiding bij deze zondag	13
Gebeden	13
Portretten	15
Voorbeeldpreek	17
Aankondiging voor de collecte	19
Bezinningstekst	19
Liedsuggesties	20
<i>Derde advent</i>	23
Inleiding bij deze zondag	23
Gebeden	23
Portretten	25
Voorbeeldpreek	27
Aankondiging voor de collecte	28
Bezinningstekst	29
Liedsuggesties en voorbeelden	29
Extra: Verwerking voor met de kinderen	30
<i>Vierde advent</i>	33
Inleiding bij deze zondag	33
Gebeden	33
Portretten	34
Voorbeeldpreek	36
Aankondiging voor de collecte	37
Bezinningstekst	38
Liedsuggesties	38
Afkortingen	39

Inleiding

Ook dit jaar stelde Solidaridad weer een liturgiemap samen die gelezen en gebruikt kan worden tijdens de advent(vieringen). Aan de basis spreekt daarin het verlangen en de verwachting dat God in deze wereld zal komen om een einde te maken aan alle onrecht en verdriet. Delend in dit verlangen en met behulp van deze teksten kunt u solidariteit vieren en op weg gaan naar kerstmis. De persoonlijke verhalen van producenten en arbeiders in ontwikkelingslanden vormen daarvoor de basis. Zij komen aan het woord in deze map in portretten en hun verhalen worden verbonden met de evangelieteksten van Marcus en Johannes die dit jaar op het rooster staan (Rooms Katholiek Lectionarium (OLM) en Gemeenschappelijk Leesrooster (GL)). Ze sporen ons aan tot solidariteit, maar ook tot het gaan van wegen die bijdragen aan het tot stand laten komen van hun dromen; een rechtvaardigere wereld.

Het campagnethema van dit jaar is twintig jaar eerlijke handel. Dit jaar is het twintig jaar geleden dat het eerste Max Havelaarkoffiepak in de supermarktschappen lag. Inmiddels hebben zo'n vijf miljoen boeren in ontwikkelingslanden door eerlijke handel hun inkomens- en leefsituatie zien verbeteren. De adventcampagne staat daarom in het teken van de verhalen achter deze miljoenen mensen. Achter ieder product schuilt een mens met een verhaal - een verhaal over een bestaan in waardigheid, of over uitbuiting en armoede. Een van de lastigste kenmerken van de wereldmarkt is de verregaande anonimiteit. Wij weten niets over de handen die onze producten maken. Hoe kunnen we ons dan verantwoordelijk voelen? Verhalen en beelden kunnen deze leemte vullen. Het zijn de noodzakelijke bouwstenen voor solidariteit. Twintig jaar inzet voor eerlijke handel brengt veel van die verhalen mee. Schrijnende, moeilijke maar ook hoopvolle en bemoedigende verhalen.

Bijvoorbeeld het verhaal van Francisca. Nu koffieboerin in ruste, die vanaf het begin betrokken is geweest bij de ontwikkeling van Fair Trade. Haar gezicht staat op de voorkant van deze liturgiemap. Zij is het beeld van de campagne geworden.

"Ik ben zevenentachtig jaar geleden geboren in Piura in de Andes. Ik ben koffieboerin in ruste sinds mijn dochter de boerderij heeft overgenomen. Mijn naam is Francisca Quevedo Chinguel. Ik stam af van de Quechua indianen, die tot de heersende klasse van het Incarijk behoorden. Zelf kom ik uit een tijd dat er hier nog helemaal geen koffietussenhandelaren rondliepen, om de eenvoudige reden dat Peru toen nog geen koffie exporteerde. Als jonge vrouw was ik bedreven in ruilhandel. Samen met mijn pakezel liep ik van het ene bergdorp naar het andere om de koffie, die wij in onze kleine koffietuin teelden, zoals mijn voorouders dat al honderden jaren deden, te ruilen voor dagelijks voedsel. Tijdens die eenzame tochten heb ik zelf ervaren wat mijn voorouders eeuwen geleden al wisten. Namelijk dat ik als mens deel ben van een groter geheel. Dat ik zelf uit de natuur voortkom en er ook weer in opgenomen zal worden. Ik ben op een leeftijd gekomen dat ik dieper over die dingen kan nadenken. Ik vraag me wel eens af hoe het er hier uit zou zien als de zegen van de eerlijke handel aan ons voorbij gegaan was. Zouden onze kinderen en kleinkinderen dan naar school zijn gegaan? Zouden er dan coöperaties zijn opgericht om de tussenhandelaren te verjagen? Zouden vrouwen zoals mijn dochter Benita dan de kans hebben gehad om een leidinggevende rol op zich te nemen? Zouden we dan onze velden en tuinen hebben kunnen bewerken zonder bang te hoeven zijn voor al die synthetische bestrijdingsmiddelen die over ons uit werden gestrooid, waardoor velen van ons te vroeg zijn gestorven? Ik denk dat ik u, daar in het hoge Noorden, naar de bekende weg vraag."

Ook over haar dochter Benita horen we meer in deze liturgiemap. En over haar medeboeren en boerinnen in Peru, die al langer bij Fair Trade betrokken zijn, net als zij. Al hun verhalen zijn met prachtige foto's ook terug te zien en te lezen in het boek: *Mijn Dochter de President*, een fotoboek speciaal uitgegeven vanwege het twintigjarig jubileum van eerlijke handel. Het boek is te koop in de boekhandel of te bestellen via de website: www.solidaridad.nl. Naast de portretten van de boeren uit Peru die al langer de vruchten plukken van Fair Trade zijn er in deze liturgiemap ook portretten te vinden van boeren en boerinnen die nog niet of niet zo lang betrokken zijn bij eerlijke handel in landen als Burkina Faso, Ivoorkust, India en Congo. Elke zondag treft u daarom twee portretten aan: één portret uit Peru en één uit Afrika of Azië.

Deze map wil bouwstenen aanreiken voor liturgische vieringen. De teksten zijn ter inspiratie, of u kunt ze letterlijk gebruiken tijdens de vieringen of andere (liturgische) momenten. Elke week worden de Bijbelteksten met een campagnethema verbonden. De eerste zondag is dat cacao, ook met het oog op Sinterklaas dat in de week na deze zondag gevierd wordt. De tweede zondag staat koffie centraal en treft u portretten aan van Benita uit Peru en Etienne uit Congo. De derde zondag wordt verbonden met fruit en de fruitboeren in Peru (bananen) en Burkina Faso (mango's). De laatste en vierde zondag zal gekoppeld worden aan katoen en de katoenhandel in Peru en India.

De opzet van de liturgiemap is voor elke zondag hetzelfde. Eerst ziet u de lezingen die voor de desbetreffende zondag centraal staan, dan volgt er een inleiding op het thema van de zondag, waarbij het campagnethema en de Bijbelteksten met elkaar verbonden worden. Dan volgt er een aantal gebeden, dat gebruikt kan worden in de viering. Vervolgens zijn er twee portretten uit twee verschillende landen. Deze kunt u (gedeeltelijk) voorlezen in een viering, of afdrucken op de orde van dienst, of als basis gebruiken voor bijvoorbeeld een campagneavond. Dan volgt er een voorbeeldpreek. Vervolgens is er de collecteaankondiging, die als voorleestekst gebruikt kan worden. En tot slot volgen er liedsuggesties met liederen uit de Gezangen voor Liturgie, het Liedboek voor de Kerken, Laus Deo, de Petrus en Paulusbundel, de Randstadbundel, Tussentijds en Zingend Geloven, en uit Taizé. Bij twee zondagen treft u nog een extra verwerkingssuggestie voor kinderen of jongeren aan. Deze verwerkingen kunt u ook toepassen op de andere zondagen door de producten die dan centraal staan in te passen. De verwerkingen kunnen gebruikt worden tijdens de eigen viering van de kinderen of jongeren, tijdens een catechese of kinderclub, of in korte vorm tijdens de zondagsviering voor iedereen.

Alle informatie over en rond de campagne kunt u ook terugvinden op de website: www.solidaridad.nl/advent. Hier kunt u de achtergrondinformatie over cacao, koffie, fruit en katoen ook downloaden. De liturgiemap is hier ook gratis te downloaden.

Liturgisch materiaal dat Solidaridad ontwikkelde, verschijnt ook in *De Zondag Vieren en Handreiking voor de zon- en feestdagen* van de liturgiegroep Heeswijk. Deze zijn te bestellen via www.berneboek.com, info@berneboek.com of 0413 – 293480. Voor de kinderen werkte Solidaridad mee aan het adventproject van Bonnefooi waarin een huis van licht centraal staat. Elke week gaat er tijdens de gezamenlijke viering een raam of deur open en ligt er een voorwerp achter dat verwijst naar de evangelielezing. De Bonnefooi voor advent en kerst (ISBN: 90 5263 8012) is te bestellen via www.kinderdienst.nl. De kosten zijn € 15,- exclusief portokosten. Tot slot zal er voor de eerste zondag van advent een preek verschijnen in het *Tijdschrift voor Verkondiging*.

Namens Solidaridad wensen we u en uw kerk een mooie en goede adventtijd toe. We hopen dat u met plezier gebruik zult maken van deze teksten. Uw op- en aanmerkingen over dit materiaal zijn van harte welkom.

Eerste advent

Lezingen bij deze zondag RK en Gemeenschappelijk Leesrooster (PKN)

OT: Jes 63, 16b-17.19b en 64, 2b-7

Brief: 1Kor 1, 3-9

Evangelie: Mar 13, (24)33-37

Inleiding:

Deze eerste zondag van advent, terwijl we een kwetsbaar lichtje te midden van het donker aansteken, roept de evangelietekst ons op om waakzaam te zijn. Waakzaam zijn kun je beschrijven als: je leven inrichten naar de komst van de Heer. Want we leven toe naar de geboorte van dat vredeskind, dat als Licht te midden van de duisternis in de wereld, middenin onze harde werkelijkheid, zelf ten leven kwam.

Die harde werkelijkheid vormt de achtergrond waartegen het leven van de discipelen en de eerste hoorders van het evangelie van Marcus zich afspelen. En de wereld is niet veel veranderd sindsdien. Met Solidaridad kijken we vandaag naar de cacao-teelt in Ghana en Ivoorkust en wat zich daar afspeelt kan het licht vaak niet verdragen. Mensen werken onder zware omstandigheden, soms zelfs onder dwangarbeid en kunnen maar net of net niet rondkomen. Het zijn de duistere verhalen die schuilgaan achter de chocola die wij straks met Sinterklaas weer eten. Op weg naar advent worden we ons bewust van die donkere kant van onze wereld, en de rol die wij daarin spelen. Maar we ontsteken ook één kaars, en Solidaridad en de boeren in Ghana en Ivoorkust vertellen ons een verhaal met perspectief.

Ook het volk in ballingschap tot wie de Jesajatekst zich richt, legt zich niet bij zijn moeilijke situatie neer. Het volk blijft geloven dat God redding zal brengen. Het is dit perspectief op een rechtvaardiger wereld, op Gods blijvende betrokkenheid, dat de duisternis doorbreekt en een kwetsbaar lichtje doet ontsteken vandaag. Hij is komende en laat ons niet aan ons lot over. Een ruimte wordt ons aangereikt, waarin we nu al iets van de eeuwigheid mogen ervaren; tekenen van Gods Koninkrijk. Maar waakzaam zijn is meer dan geloven en verwachten. Het is Gods komst ook zichtbaar maken in ons leven. Als dienaren zorgdragen voor het huis des Heren, zijn Schepping en zijn mensen. Met de hulp van Gods geest zal dan dat nietige kaarsje als zee van Licht op al die duistere plekken doorbreken.

Gebeden

Gebed bij het aansteken van de eerste adventkaars

God van Licht en Leven,
terwijl het donker is om ons heen
steken wij een kaars aan,
omdat we geloven dat de duisternis niet het laatste woord zal hebben
en omdat we verwachten dat uw Licht zal doorbreken.

Steek ons aan met dit lichtje, al is het klein.

Maak van ons lichtdragers;

mensen die licht brengen op plekken waar de duisternis overheerst
dichtbij ons: bij mensen die het moeilijk hebben; onze ouders, kinderen en vrienden
en ver weg: bij de cacao-boeren die onder zware omstandigheden leven en werken,
opdat uw Licht de duisternis verjaagt.

Amen

Bemoediging en toenaderingsgebed:

V: Onze hulp is in de naam van de Eeuwige
A: DIE HEMEL EN AARDE GEMAAKT HEEFT
V: God bron van alle leven,
Wij komen tot U aan het begin van deze dienst
U weet hoe we hier zitten
U kent ons,
ons verdriet, onze hoop,
maar ook de duisternis die wij ervaren.
Daarom zijn wij hier,
om Uw licht te zoeken.
Zie ons aan
en leid ons uit onze duisternis
breek onze barrières af
vergeef ons waar we tekort schieten
en kom naar ons toe.
Open onze ogen en harten voor U,
voor uw licht,
door Jezus Christus onze Heer,
A: AMEN

Bij het openen van de schrift – Gebed van de zondag

Goede God, U die ons uw Huis, uw Schepping heeft toevertrouwd
open onze ogen voor het geschonden land
open onze oren voor het kreunen van uw mensen
en open onze harten voor uw Woord.
Nu we de Bijbel gaan openen,
vragen we U, laat ons geraakt worden door uw Woord,
zodat het ons in beweging zal zetten
om op weg te gaan, uw Rijk tegemoet
vol van verwachting en waakzaam
bereid en gereed om u te ontvangen.
Amen.

Voorbede

We bidden voor de ontwikkelingsorganisatie Solidaridad, die zich al twintig jaar inzet voor eerlijke handel,
dat hun werk steeds meer weerklank mag vinden en ons aanzet tot ander gedrag,
dat de cacaoboeren die zij ondersteunen recht wordt gedaan en toekomst wordt geboden,
dat zo wereldwijde solidariteit en gerechtigheid mag groeien...

Portretten

Comfort Kumeh, een cacaoboerin die aan de top kwam¹

Kuapa Kokoo is een Fair Trade gecertificeerde coöperatie die duizenden boeren in Ghana ondersteunt om fairtrade cacao te verbouwen. Omdat de vraag naar fairtrade cacao achterblijft, kunnen de boeren van Kuapa Kokoo niet al hun chocola tegen fairtrade prijzen en voorwaarden verkopen. Daarom werkt Solidaridad ook aan de vraagkant van de markt en aan bewustwording, zodat de vraag naar duurzame cacao groter wordt en boeren als Comfort Kumeh al hun cacao tegen eerlijke prijzen kunnen verkopen.

¹ Het verhaal van Comfort Kumeh is ook terug te lezen op <http://www.divinechocolate.com/about/kokoo/meet-the-farmers/farmers.aspx>. Comfort is hier ook in beeld gebracht door middel van een videoverhaal waarin ze meer over zichzelf vertelt.

Ivoorkust is het land waar de meeste cacao vandaan komt (ongeveer 40 procent van de totale wereldhandel). Ghana is ook een grote speler in de cacaoteelt en voorziet in veertien procent van de wereldmarkt. Er gaat veel geld om in cacaohandel. Toch verdienen boeren in Ivoorkust en Ghana maar een schijntje, zeker als je het vergelijkt met de winst die cacaohandelaren en de chocolade-industrie maken. Dat heeft te maken met een (te) lage marktprijs van cacao, maar ook met het feit dat tussenhandelaren de boeren proberen af te zetten en de boeren veel te weinig betalen voor hun cacaobonen.²

Kleine cacao-boeren gaan zich daarom steeds meer verenigen in coöperaties om de tussenhandelaren weerstand te kunnen bieden en meer te verdienen aan de cacaoteelt. Comfort Kumeh maakt deel uit van zo'n coöperatie. Ze is 59 jaar en woont in het dorpje Mem in Ghana. Ze is lid van de coöperatie Kuapa Kokoo, dat goede cacao-boer betekent. De coöperatie heeft inmiddels meer dan 48.000 leden, verspreid over 1.124 dorpen in 24 regio's in Ghana. Kuapa Kokoo³ is Ghana's grootste boerencoöperatie en is van de boeren zelf.

"Twaalf jaar geleden zou ik hebben gelachen als iemand mij zou hebben gezegd dat ik nationaal secretaris zou worden en deel zou gaan uitmaken van het bestuur van Kuapa Kokoo", vertelt Comfort. Toch is ze net verkozen tot deze positie. Naast haar secretarisschap is ze ook moeder van vijf kinderen, is ze oma en geeft ze les op een lokaal schooltje en is ze trainer voor cacao-boeren. Als ze niet les aan het geven is, werkt ze op haar eigen boerderij.

"Voordat we met Fair Trade in aanraking kwamen, werden we als boeren opgelicht. Mensen knoeiden met de weegschalen. We kregen maar heel weinig geld voor onze cacao en geen enkele bonus. Het welzijn van de boeren werd verwaarloosd. Ik sloot me aan bij Kuapa Kokoo omdat ik zag dat we alleen als coöperatie deze problemen konden oplossen. We handelen nu zonder mensen op te lichten, met het welzijn van de boeren als prioriteit. Er zijn hier grote problemen met armoede. Tijdens het laagseizoen is er geen geld. Nu kunnen we via Kuapa geld lenen om toch in deze tijd onze boerderijen aan te houden. Er zijn cursussen om mensen te helpen geld te verdienen buiten het oogstseizoen om, door bijvoorbeeld zeep te maken en te verkopen. Bijzonder is ook dat vrouwen mogen meebeslissen bij Kuapa Kokoo."

Aly Diabate, een jongen die dwangarbeid verrichtte in de cacaoteelt in Ivoorkust⁴

Ongeveer de helft van de totale wereldproductie aan cacao komt uit Ivoorkust. Op dat land heeft Solidaridad haar pijlen gericht als het gaat om Utz Certified cacao. Cacao-boeren worden geholpen om landbouwtechnieken te optimaliseren en milieu- en sociale omstandigheden te verbeteren. Door het uitschakelen van de tussenhandel krijgen cacao-boeren zelf toegang tot de wereldmarkt en krijgen ze een veel betere prijs. Solidaridad is een samenwerking aangegaan met grote internationale chocoladeproducenten om hen te helpen deze mens- en milieuvriendelijkere productie van cacao op te starten en zo de wantoestanden zoals hieronder beschreven te stoppen en ervoor te zorgen dat meer cacao onder betere omstandigheden geproduceerd en verhandeld wordt.

Ivoorkust is rijk aan landbouwgrond, maar door aanhoudende instabiliteit en interne conflicten en burgeroorlog is de bevolking ontheemd en heerst er grote armoede. Ivoorkust is de grootste producent van cacao.

² Voor meer gedetailleerde informatie over de huidige stand van zaken en de misstanden in de cacaoteelt en hoe Solidaridad hiervoor oplossingen ziet en aan welke oplossingen wordt gewerkt, verwijzen wij u graag naar de achtergrondinformatie adventcampagne. Deze is gratis te downloaden op: www.solidaridad.nl/advent.

³ Meer informatie over de coöperatie Kuapa Kokoo vindt u ook op: www.divinechocolate.com en www.maxhavelaar.com

⁴ Meer informatie over Aly Diabate is te vinden in het artikel van Knight-Ridder's Tribune Business News op de website: <http://www.organicconsumers.org/starbucks/val.cfm> of in het artikel van Current Events gepubliceerd op 26 april 2002 op de website: http://findarticles.com/p/articles/mi_m0EPF/is_24_101/ai_85103768

Toch kunnen de kleine boeren hier niet van profiteren en houdt de cacaohandel ernstige misstanden in leven. Zo worden er uit omliggende landen en in het land zelf jonge jongens geronseld, die onder dwangarbeid worden gesteld in de cacao-teelt. Ze worden op kleine boerderijen door het hele land te werk gesteld en werken dag en nacht tijdens de oogsttijd. De meeste jongens komen uit Mali. Daar staan tussenhandelaren op de uitkijk voor deze jonge jongens, vaak tussen de 12-16 jaar, die rond busstations om eten bedelen.

Aly Diabate is zo iemand, die onder dwangarbeid werd gesteld in Ivoorkust. Hij komt uit Mali en was pas twaalf jaar oud toen een mensenhandelaar hem 150 Amerikaanse dollars en een fiets aanbood als hij op een cacao-plantage zou gaan werken in Ivoorkust. In plaats van deze beloning, werd Aly voor 35 Amerikaanse dollars verkocht aan een cacao-boer die de jongen regelmatig sloeg met een fietsketting en met takken van de cacao-boom.

“De slagen maakten deel uit van mijn leven,” vertelt Aly, nadat hij bevrijd is door de lokale autoriteiten en teruggekeerd is in zijn Malinese geboorteplaats. Hij werkte onder zware omstandigheden. Twaalf uur per dag verrichtte hij fysiek zwaar werk in de brandende zon. Hij hakte de rugbyvormige cacao-vruchten van de stam van de boom. Vervolgens hakte hij de harde vruchten open met dezelfde machete en haalde de glibberige cacao-bonen eruit. De bonen legde hij onder bladeren. Daarna moest hij de bonen in de zon te drogen leggen en ze in loodzware grote balen laden die hij op zijn rug moest vervoeren. 's Avonds werd hij met de andere jongens opgesloten in een kamer zonder ramen. Ze sliepen op houten planken. Er waren geen sanitaire voorzieningen en ze kregen weinig te eten. Aly heeft zelf nog nooit chocola geproefd. Het wordt amper verkocht in West Afrika.

Voorbeeldpreek

Met andere ogen leren kijken – waakzaam zijn

“Een huisbaas ging weg en droeg zijn dienaren op het beheer van het huis op zich te nemen. Ook stelde hij een deurwachter aan om de wacht te houden.” Jezus legt uit aan de discipelen wat Hij met waakzaamheid bedoelt. Ze hebben net de tempel bezocht en de leerlingen waren erg onder de indruk van dat imposante gebouw, opgetrokken uit stevige stenen. Maar Jezus vertelt hen dat het daar niet vandaan moet komen. Hij zegt dat er geen steen op elkaar zal blijven staan en alles zal worden afgebroken. Vanaf de olijfberg, met nog steeds zicht op die machtige tempel, vertelt Jezus dan over wat er zal gebeuren: Hemelse machten zullen wankelen. Hemel en aarde zullen verdwijnen. Maar tegelijk zegt Hij dat de verschrikkingen - de oorlogen en hongersnoden - niet het laatste woord zullen hebben. In de kiem sluimert al iets nieuws dat van God komt. Het vereist alleen wel een scherpe blik en waakzaamheid om dat te zien en zo te midden van alle verschrikkingen en het lange wachten vol te houden.

Misschien plaatsen de leerlingen dingen op een voetstuk die geen eeuwigheidswaarde hebben. In ieder geval lijkt Jezus hier zijn leerlingen wakker te schudden en hen met andere ogen te willen leren kijken. Met een oog dat waakzaam is. Om te worden als een dienaar die voorbereid is op de terugkomst van de huisbaas en vol verwachting zijn taken blijft uitvoeren en het huis op orde houdt. Een dienaar die het bezit van de huisbaas zorgzaam in stand houdt, omdat hij ervan overtuigd is dat de heer zal terugkomen. Dit vereist een kijken vol verwachting en geloof.

Kijken vanuit verwachting en geloof

Kijken vanuit verwachting en geloof. In de Jesajatekst van vandaag horen we daar meer over. Het volk Israël dat in ballingschap zat in Babylonië is er slecht aan toe. De mensen roepen God aan: “Sinds kort hebben onze vijanden uw heilig volk in hun macht gekregen en uw heiligdom vertrappt.”

Onder dwang werken ze nu voor een vreemde machthebber in een vreemd land. Ver van huis. Achteraf gezien denken ze zelf wel te weten hoe ze in Babylonië terecht zijn gekomen.

Ze wijten het aan hun eigen gedrag, zo zeggen ze: “Maar nu bent u in toorn ontstoken, omdat wij gezondigd hebben... Wij allen zijn als verwelkte bladeren, verwaaid op de wind van ons wangedrag. Er is niemand die uw naam aanroept, die zich ertoe zet uw hand te grijpen. U hebt uw gelaat voor ons verborgen... en ons overgeleverd aan ons eigen wangedrag.” De Israëlieten leggen een schuldverklaring af. Maar dat doen ze terwijl ze ook een smeekbede uitspreken omdat ze geloven dat er nog perspectief is. Dat er een toekomst mogelijk is met de hulp van hun God. Want vanuit het verleden weten ze dat God zijn volk niet laat varen en niet loslaat wat Hij met zijn handen begon. Ze zijn vol hoop en verwachting.

Waakzaam zijn leidt tot een andere levenshouding

Vanuit verwachting en hoop de wereld in kijken en toekomst zien. Dat kan alleen als er ervaringen zijn in het verleden die je doen geloven dat het anders kan. In de Bijbel wordt ons zo'n perspectief aangereikt. God laat niet los wat Hij begon. Hij zal het gaan voltooien. En dat perspectief is soms hard nodig. Want ons leven en de wereld waarin we leven kunnen zo donker aanvoelen. We zijn getuige van vreselijke dingen. We zien wat wij mensen van Gods schepping maken. En de toekomst is nog onduidelijk: is er straks genoeg voedsel, genoeg drinkwater voor iedereen? Komt er een eind aan de armoede, de onrechtvaardige structuren?

Als we naar een verhaal luisteren als dat van Aly Diabate, die Malinese jongen, die onder valse voorwendselen werd weggevoerd uit zijn land, die onder dwangarbeid moest werken in Ivoorkust om cacao's te oogsten, wiens littekens op zijn rug getuigen van de slagen met de fietsketting die hij moest incasseren dan confronteert zijn verhaal ons met hoe onrechtvaardig en duister het er in onze wereld aan toe kan gaan. Als slaaf werd hij verhandeld en te werk gesteld, net als het volk Israël in ballingschap in Babylon. Dat lijken altijd verhalen van het verleden, maar het gebeurt hier, in deze tijd. Een ver van ons bed show? Ivoorkust is ver weg en we kunnen niet direct invloed uitoefenen op de situatie daar. Toch maken we deel uit van de wereldhandel die dit soort duistere praktijken in stand houdt omdat we de chocola, die zo mede tot stand kwam, kopen en eten terwijl er een alternatief is waar Comfort Kumei uit Ghana ons deelgenoot van maakt. Een toekomst voor haar en een rechtvaardigere cacaohandel. Solidaridad werkt aan zo'n alternatief.

Leven vanuit verwachting of waakzaam kijken zal de wereld niet rooskleurig maken. Met andere ogen naar de wereld kijken maakt het leven ook niet altijd gemakkelijker. Maar het helpt wel om onrecht op het spoor te komen en te onderscheiden wat de moeite waard is en de moeite waard is om te realiseren. Het leven kan er een nieuwe dieptelaag van krijgen waarbij je iets mag ervaren van die Andere Kant, van de eeuwigheid; in eeuwige waarden als liefde, nabijheid, trouw. Tekenen die aantonen dat God zich nog steeds verbonden weet aan deze wereld en haar en ons niet aan ons lot overlaat.

Waakzaam zijn betekent dan ook dat we ons willen laten gezeggen door Gods werkelijkheid. Dat het verlangen in ons groeit dat het eeuwenoude verhaal van de menswording van God ook echt ráákt aan ons eigen leven en ons mens-zijn inspireert én verandert. Zo worden we opgeroepen om ons leven in te richten op Zijn komst. De terugkomst van de huisbaas die ons Zijn bezit, Zijn Schepping toevertrouwd om te beheren. Dat kan door bijvoorbeeld te kijken naar wat we eten, naar de kleding die we dragen, de Sinterklaascadeaus die we kopen. Als je weet wat je eet, waar het voedsel vandaan komt en hoe het gemaakt is, wie ervoor geleden heeft en hoe het is verbouwd, dan is er al een eerste stap in de goede richting gezet. Hoe klein het ook lijkt wat we doen en waar we ons voor inzetten, als wij Gods wegen gaan, komt Hij, op wie wij wachten, ons tegemoet. En een nietig kaarsje kan, als de geest van God erop rust, verworden tot een zee van vuur die licht zal brengen op al die plaatsen waar mensen in duisternis leven. Amen.

Aankondiging voor de collecte

Vandaag steken we een eerste kaars aan. Licht breekt door in de duisternis. We zien het licht, maar tegelijk staan we ook stil bij de duisternis, de onvolmaaktheid van onze wereld. Zo hebben we deze zondagen aandacht voor boeren wereldwijd die de gezichten zijn achter het eten dat bij ons op tafel staat.

Vandaag staan we stil bij de cacaoboeren in Ivoorkust en Ghana, die vaak op kleine stukjes grond cacao proberen te verbouwen in de hoop dat ze daar met hun familie van kunnen leven. Meer dan een marginaal bestaan levert dat meestal niet op. De tussenhandelaren en de grote westerse cacao-bedrijven verdienen allemaal veel meer aan de chocola dan de boeren. Voor hen blijft er maar bitter weinig over. Daarbij komt dat de werkomstandigheden op de cacao-plantages vaak gevaarlijk en ongezond zijn.

Solidaridad steunt de cacao-boeren in Ivoorkust en helpt hen zonder tussenhandelaren direct toegang te krijgen tot de wereldmarkt. Zo gaan ze een betere prijs verdienen voor hun werk. Solidaridad geeft de boeren onderwijs over hoe ze milieuvriendelijker kunnen gaan verbouwen met minder of zonder giftige pesticiden en hoe grond en cacao-bomen meer bomen en bomen van een betere kwaliteit gaan opleveren. Daarnaast werkt Solidaridad aan het uitbannen van dwangarbeid en kinderarbeid in de cacao-handel zodat de gruwelijke verhalen over dwangarbeid als die van Aly Diabate eindelijk tot het verleden gaan behoren en wij gerust chocola kunnen gaan eten zonder bittere bijsmaak. Uw steun is daarvoor hard nodig. Geef daarom gul.

Bezinningstekst

Vanuit de diepte van ons bestaan
vanuit onze ballingschap
roepen wij U toe:
Zie naar ons om
en breek met Uw Licht door.

Een volk in ballingschap in Babylon
in dwangarbeid, zonder bezittingen,
ver van huis, de veiligheid voorbij.
Het volk schreeuwt het uit.
Vindt hun roepen gehoor?

Een volk in ballingschap in Israël
onder bezetting, zonder vrijheid
er wordt gemarteld en vervolgd.
Het volk wacht op verlossing.
Hoe lang nog Heer?

Een cacao-boer in ballingschap in Ivoorkust
in dwangarbeid, onder harde slagen
ver van huis, de veiligheid voorbij
Hij schreeuwt het uit.
Vindt zijn roepen gehoor?

Wij zijn toch allen
het werk van Uw handen,
wij zijn Uw volk.
Wanneer mogen we de toekomst
met vertrouwen gaan aanzien?

Waakzaam zijn wij:
met het perspectief voor ogen
wat U voor ons bent
en betekend heeft,
gronden wij onze hoop op U,
op Uw belofte:
dat Uw Licht voorgoed zal doorbreken.

Liedsuggesties

Scheur toch de wolken weg en kom, GvL 633 en T 134 en ZG 2-99
Scheur, Heer, de heemlen, scheur ze wijd, LvK gz 35
Kom tot ons scheur de heemlen, Heer, LvK gz 128
De nacht loopt ten einde, GvL 427 en T 133
De Heer verschijnt ter middernacht, LvK gz 63
Zoals het witte bliksemlicht, T 194 en ZG 4-76
Richt op uw macht o Here der heerscharen, LvK gz 119
Geen kracht meer om te leven, LvK gz 129
De nacht is haast ten einde, LvK gz 130
Zal er ooit een dag van vrede, T193 en ZG 3-1
Als alles duister is, Taizé en T 163
Uit het duister hier gekomen, GvL 637 en T 137
Vol van verwachting zijn wij gekomen, Eva's Lied I, 10
Ik sta voor U in leegte en gemis, GvL 473 en T 205
Voor mensen die naamloos, GvL 644 en T 168
Gezien van ooit af, Verzameld liedboek. Liturgische gezangen van H. Oosterhuis p.180
Verberg U niet, Verzameld liedboek Oosterhuis p.177
Geef een weg Verzameld liedboek Oosterhuis p.835
Om wat misdaan wordt, Verzameld liedboek. Liturgische gezangen van H. Oosterhuis p.867
Licht dat ons aanstoot in de morgen, GvL 489 en T 118 en ZG 2-133
Geef vrede, Heer, geef vrede, LvK Gz 285

Extra: verwerking voor met de kinderen

Wie proeft het verschil?

Neem fairtrade chocoladeproducten, zoals fairtrade hagelslag, verschillende chocoladerepen (1 met nootjes, 1 puur, 1 Tony Choclonely) en een eerlijke chocoladeletter, mee en laat ze zien aan de kinderen. Vraag de kinderen of ze weten waar het product vandaan komt, wie eraan heeft bijgedragen, hoe het is verbouwd, hoe lang eraan gewerkt is en door wie en hoe die mensen leven en wonen, etc. Houd niet-fairtrade producten erbij en vraag of de kinderen weten wat het verschil is.

Eerlijke chocola raden: voelen en proeven

Voelen: er liggen verschillende chocoladeproducten onder een theedoek. De kinderen mogen voelen en raden wat alles is. Als ze niet weten wat het is mogen ze kijken.

Herkennen ze het nu?

Proeven: de kinderen krijgen een blinddoek voor en mogen proeven hoe alles smaakt.

Proeven ze een verschil tussen fairtrade en niet-fairtrade chocola? Wat is het verschil?

Dit is een goede opstap om de kinderen kort wat te vertellen over wat Fair Trade is: De producten worden dan milieuvriendelijk verbouwd (er wordt zo weinig mogelijk of geen gif en kunstmest gebruikt die niet gezond zijn voor mens en natuur), de mensen die er een bijdrage aan leveren, zoals de boer en de plukkers, krijgen allemaal een eerlijke prijs voor hun werk; een bedrag waarvan ze kunnen leven met hun gezin. Er is geen kinder- of slavenarbeid. Het verschil met niet-fairtrade producten is dat mens en natuur niet altijd in hun waardigheid behandeld worden en vaak geen eerlijke prijs ontvangen voor hun werk.

Zie voor meer details ook de achtergrondinformatie over cacao van de adventcampagne. (Als u dit boekje met achtergrondverhalen niet hebt dan kunt u deze gratis downloaden op: www.solidaridad.nl/advent). De portretten in deze liturgieboekje van twee cacaoboeren kunt u ook gebruiken om de kinderen kennis te laten maken met de mensen die aan onze chocoladeproducten bijdragen.

Tweede advent

Lezingen bij deze zondag RK

OT: Jes 40, 1-5.9-11
Brief 2 Petr.3, 8-14
Evangelie Mar 1, 1-8

Lezingen bij deze zondag PKN

Het gemeenschappelijk leesrooster (PKN) wijkt af en leest een andere evangelietekst uit Joh 1, 19-28. Deze tekst wordt behandeld bij de derde zondag van advent. U kunt de teksten van de derde zondag advent goed gebruiken of, waar gewenst, de teksten voor deze tweede zondag combineren met de derde van advent.

Inleiding bij deze zondag

Johannes de Doper staat in de evangelielezing van vandaag centraal. Hij weet mensen te raken met zijn boodschap dat de voorbereiding op de komst van de Heer persoonlijk moet zijn. Johannes heeft gezien dat er iets moet veranderen voordat Christus bij ons mensen kan wonen. Er moeten wegen gebaad worden naar plaatsen waar nu nog van gedroomd wordt.

Solidaridad is zo'n organisatie die wegen wil banen. Bijvoorbeeld in een land als Congo, dat jarenlang oorlog gekend heeft. Daar moeten de wegen letterlijk gebaad worden. Alles ligt daar nog in puin. Maar de koffieboeren zijn er klaar voor. Zij willen graag terug naar hun huizen en vernielde koffievelden. Ze geloven dat er een toekomst mogelijk is. Solidaridad steunt koffieboeren in Congo om wegen te banen voor een toekomst in vrede. Ze krijgen hulp om hun plantages en huizen weer te herbouwen en straks, als het zover is, ontvangen ze een eerlijke prijs voor hun koffie.

Om wegen te kunnen banen is het nodig dat mensen echt veranderen, zegt Johannes. Hij roept de mensen op zichzelf te laten dopen, om kopje onder te gaan en de woestijn te ervaren. Zijn roepen gaat ook op voor ons in het hier en nu. En wat Johannes vraagt van de mensen blijkt niet zo ingewikkeld te zijn. Het is een kwestie van ons bewust worden en in onze alledaagse keuzes en gedrag zo ruimte maken dat anderen tot hun recht komen. Oor en oog krijgen voor het onrecht in deze wereld en onze eigen rol daarin, bijvoorbeeld als consument. Vandaag staan we daarbij stil met in ons achterhoofd de verhalen van Benita uit Peru en Etienne uit Congo, die ook wegen banen op weg naar een toekomst zonder onrecht. Samen gaan we met hen op weg, wetend dat we niet alleen gaan.

Gebeden

Gebed bij de tweede kaars

God riep licht:

en er was licht, dwars door de duisternis heen.

Vandaag steken wij hier twee lichten aan:

één voor de vreugde

één voor het verdriet.

Zo gedenken we ons eigen verdriet en onze vreugde

en dat van de wereld

en we denken aan koffieboeren in Peru, zoals Benita,

die zich verheugen over de kansen die ze hebben gekregen na 20 jaar Fair Trade

en we nemen in gedachten koffieboeren in Congo die na de oorlog proberen hun bestaan op te bouwen en alle steun daarbij kunnen gebruiken.

En met elk kaarsje dat licht geeft, gloeit de hoop en verwachting

dat U komen zal om het onrecht te keren

en uw Vrederijk te stichten.

Kyrie – Gebed om ontferming

Vandaag steken we twee kaarsen aan,
tekenen van licht dat doorbreekt in de duisternis.
Maar we staan ook stil bij de duisternis;
de onvolmaaktheid van onze wereld
en we vragen Christus daar naar om te blijven zien

Laten we bidden:

Christus, God met ons,
wij roepen om ontferming:
dat U omziet naar de wereld waarin wij leven,
want een groeiend aantal mensen leeft in armoede
ver weg en dichtbij,
en wij zijn onwetend
maken zelf deel uit van systemen die armoede
en ongelijkheid in stand houden.

Christus, weg ten leven,
wij roepen om ontferming
want Uw Schepping komt niet tot zijn recht.
We buiten de natuur uit
op zoek naar waardevolle stoffen
of om het maximale te kunnen produceren,
niet altijd denkend aan of wetend hoe natuur en mens daaronder lijden
Zelf voelen we ons soms machteloos
we zijn het contact met onze bron kwijt.
Daarom roepen we tot U
om ontferming
en we bidden:
Heer ontferm U, Christus ontferm U, Heer ontferm U

Schuldbelijdenis en gebed om gaven van de Maya's

O Heilige Berg;
alles willen we van U
en nauwelijks weten we het U te vragen,
we kennen amper Uw naam.
We willen kippen en kalkoenen,
we willen koeien en varkens, eenden, honden en katten.
We willen alsmaar eten ten koste van U.
Ach, zondaar die ik ben, met een maag die U alsmaar uitbuit.
We spalken de zaaistok in Uw rug, we bezoedelen U met onze uitwerpselen en
ons afval, we plegen geweld op U.
Daarom ben ik nu hier,
ik wil U heiligen door U deze kleine offers,
offers van een arm mens, te brengen.
Aanvaard ze, neem ze aan,
zegen mij en mijn werk
en sta me toe dat ik U bewerk en veel van U vraag.
(Dumoulin Bernard)⁵

⁵ Bernard Dumoulin, Het Woord heeft geen Honger. Over Waardigheid en Harmonie bij de Maya-q'eqchi' in Guatemala, 1999, 34. En in: Monografieën over Interculturaliteit, Antwerpen: EPO, 5

Voorbede

We bidden voor de koffieboeren waarvoor Solidaridad zich al twintig jaar inzet; dat zij de ware vruchten mogen plukken van hun werk op het land dat wij beseffen hoe belangrijk ook onze bijdrage aan hun toekomst is en dat deze adventstijd mag bijdragen aan groeiende solidariteit wereldwijd.

Portretten

Benita, koffieboerin en ‘mevrouw de president’ uit Peru⁶

In Peru is Solidaridad al jaren actief door middel van Fair Trade projecten. Benita is koffieboerin en toont ons wat Fair Trade voor haar betekend heeft. Maar samen met haar medeboeren en -boerinnen heeft ze ook nog dromen en wensen.

Foto: Olaf Hammelburg

Als jong meisje werkte Benita liever in het kruidenierswinkeltje dan op het land van haar moeder. Maar toen moeder Francisca reuma kreeg, veranderde haar leven. Benita moest haar vervangen op de bijeenkomsten van Central Piurana de Caferaleros (Cepicafe). Cepicafe is een grote Fair Trade koffiëcoöperatie in het noordwestelijk berggebied van Peru. De coöperatie werd opgericht in 1995. De uitgangspunten zijn fairtrade en biologische landbouw. Er zijn inmiddels 4811 boeren en boerinnen aan verbonden, die onderling weer samenwerken in kleinere organisaties.

Het leven van een boerin

Ook Benita bezocht die cursussen. Er ging een wereld voor haar open. Ze nam de zorg van haar moeders koffietuin over en begon te ontdekken hoe belangrijk het is om je land goed te bewerken. Tegelijkertijd geniet ze van het werk in haar groentetuin. Het allermooiste vindt ze dat de koffietuin en de groentetuin samen één groot organisch geheel vormen waar alle planten elkaar in evenwicht houden. De tuinen van Benita en haar man Segundo liggen op meer dan 1000 meter hoogte tegen de hellingen van het Andesgebergte.

Dromen van meer land

De energieke 43-jarige boerin is sinds 2002 president van de coöperatie “La Esperanza “. Dit is één van de kleinere coöperaties die onder de grote, centrale coöperatie Cepicafe vallen. Onder leiding van ‘mevrouw de president’, zoals de boeren haar lachend noemen, zorgt La Esperanza ervoor dat de boeren goed op de hoogte gehouden worden van nieuwe landbouwmethoden. Beter samenwerken in de oogsttijd, de financiën goed op orde hebben en de kwaliteit van de koffiebonen bewaken. Dit laatste is vaak een probleem, omdat er in de biologische landbouw niet met gevaarlijke, synthetische verdelgingsmiddelen gewerkt mag worden. In tijden van oogst zijn er vaak verschillende plagen die de oogst kunnen aantasten, zoals ‘broca’, een piepklein beestje dat de bes inkruipt en opeet. De boeren en boerinnen dromen ervan hun land uit te breiden. Dat biedt hen meer ruimte en kansen om de kwaliteit van de koffie te blijven verbeteren waardoor de koffiebonen meer opbrengen. Dankzij die hogere inkomsten hopen ze beter te kunnen leven.

⁶ Het verhaal van Benita is uitgebreider terug te lezen in het boek: Mijn dochter de president met foto's van Olaf Hammelburg en tekst van Hans Moltzer. Dit prachtige fotoboek werd gemaakt in opdracht van Solidaridad ter ere van het twintig jarig bestaan van eerlijke handel. Het boek verschijnt 1 november en is dan verkrijgbaar in de boekhandel. Tevens is het boek te bestellen voor twintig euro via de website www.solidaridad.nl.

Vrouwelijke manager

Benita zorgt ervoor dat de kredieten die Cepicafe verschaft op tijd bij de boeren komen. Ze let er ook op dat die leningen op tijd worden terugbetaald. Bovendien houdt ze de kwaliteit van de oogsten scherp in de gaten. Benita is een mooi voorbeeld van een goed georganiseerde vrouwelijke manager. Dit jaar heeft ze een aantal vooruitstrevende plannen op tafel gelegd: een terrein kopen voor een eigen gebouw, meer vrouwelijke leden betrekken in het bestuur en een werkplaats openen voor ambachtswerk. Kortom, Benita bewaakt niet alleen het welzijn van alle 24 leden, maar ook dat van hun families.

Ze lacht en zegt: “dat ik als vrouw mijn talent en energie kan inzetten voor onze samenleving heb ik te danken aan Fair Trade maar toch vooral aan Segundo, mijn man. Onze kracht is dat we samen over alles kunnen praten, ook over zaken als vrouwenemancipatie. Daar had hij in het begin wel moeite mee. Maar de dialoog is uiteindelijk het enige middel om problemen de wereld uit te helpen”. Haar man mag dan Segundo⁷ heten, voor haar is hij nummer één, haar steun en toeverlaat. Er is heel wat moed voor nodig om te doen wat Benita doet. Als vrouw in een mannenwereld.

Etienne Kyavihire, koffieboer in Congo

In het door oorlog geteisterde westen van de DR Congo heeft de bevolking de afgelopen jaren zwaar geleden. Veel mensen zijn hun huizen en dorpen ontvlucht. Het is nu relatief rustig en langzaam komen mensen vanuit vluchtelingenkampen terug naar huis.⁸ Zij willen weer een eigen bestaan opbouwen, een inkomen verdienen en niet langer afhankelijk zijn van hulp. In dit gebied is koffie altijd een belangrijke inkomstenbron geweest. Solidaridad helpt de boeren via eerlijke handel een nieuw bestaan op te bouwen.

Etienne is koffieboer en woont samen met zijn vrouw Kaswera in Vusofere, een dorpje in Noord-Kivu, in het Oosten van Congo. Ze hebben tien kinderen, maar slechts twee van hun kinderen wonen nog bij hen op het boerenbedrijf. Alle kinderen gaan of gingen naar school. Tijdens de oorlog heeft de familie veel verloren. Hun huis is beschadigd en moet herbouwd worden. De koffieplantage is in slechte staat en gedeeltelijk verwoest. Het zal een tijd duren voordat de koffiestruiken weer de oogst opleveren zoals ze dat eens deden.

Foto: Solidaridad

De werkloosheid is hoog. De meeste mensen leven nu in nog armere en slechtere omstandigheden dan voor de oorlog. Er zijn maar weinig scholen. Ook deze zijn vernietigd tijdens de oorlog en moeten opnieuw opgebouwd worden. De kinderen die naar school gaan krijgen vaak les onder slechte omstandigheden. De ouders van de kinderen kunnen het schoolgeld vaak niet betalen, omdat ze zo (ver)arm(d) zijn.

Om hun bestaansmogelijkheden te verbeteren gaan groepen boeren steun bij elkaar zoeken om te overleggen en kennis uit te wisselen om de kwaliteit van hun arabica koffie te verbeteren en om toegang te verkrijgen tot de internationale markt. Ze hopen samen ook de

⁷ Segundo betekent in het Spaans: tweede

⁸ Ten tijde dat deze liturgiekaart werd geschreven, waren er nog geen nieuwe conflicten uitgebroken zoals waar nu sprake van is in Noord-Kivu, het gebied waar ook de koffieboeren wonen. Voor de actuele situatie van de koffieboeren in Noord-Kivu verwijzen we graag naar de website: www.solidaridad.nl, waarop te lezen is hoe het nu met de koffieboeren gaat.

tussenhandelaren, die zich verrijken op hun kosten, te kunnen uitschakelen. Door coöperaties te vormen, worden de boeren onafhankelijk van hen. Etienne en zijn familie hebben zich aangesloten bij zo'n coöperatie. Het zal een tijd duren, voordat alles weer hersteld is en de familie leven kan zoals voor de oorlog. Toch zien ze de toekomst positief tegemoet. Etienne heeft er vertrouwen in dat Fair Trade hen een betere toekomst zal brengen. Hij gelooft in de samenwerking met de coöperatie. Solidaridad steunt de lokale koffiecoöperatie die Etienne en zijn medeboeren helpt bij de wederopbouw van hun stukje grond. De boeren krijgen training om meer én een betere kwaliteit koffiebonen, die voldoet aan de standaard van de wereldmarkt, te produceren. Ook zorgt Solidaridad ervoor dat nog meer grote bedrijven duurzame koffie inkopen, zodat meer boeren uit Congo hun koffie op de wereldmarkt kwijt kunnen.

Voorbeeldpreek

Een stem die roept in de woestijn

Ergens aan de rand van de bewoonde wereld, bij de woestijn, staat een man. Vol verwachting is hij, een hoopvolle verwachting van op mens die komt om de wereld te veranderen. Die een einde zal maken aan het lijden en de ellende waar hij en zijn medemensen onder lijden. Iemand die een einde zal maken aan de bezetting van de Romeinen die het leven in hun macht houden en hun dagelijks leven dicteren.

Het is Johannes die roept in de woestijn. Hij verwacht de Messias. Johannes wil de mensen duidelijk maken dat de wereld moet veranderen wil er een nieuwe toekomst mogelijk zijn. Er moeten wegen gebaad worden, zegt hij en hij haalt daarmee de oude bekende woorden aan uit het boek Jesaja. Hierin wordt het volk Israël toegesproken met een boodschap van God die vertelt dat er een einde zal komen aan hun lijden, aan hun ballingschap in Babylonië. Johannes schreeuwt het uit en hij trekt veel aandacht. De mensen luisteren naar hem. Duizenden maken de lange weg naar de woestijn, naar de Jordaan. Ze slaan een andere richting in om Johannes te zien. Blijkbaar horen ze iets dat hen raakt. Johannes roept de mensen weg uit hun dagelijkse omgeving, hun alledaagse leven en haalt ze naar de woestijn.

De woestijnervaring

Woestijn staat voor eenzaamheid en leegte. Voor een plaats waar gevoelens van zinloosheid heersen en waar men zich afzondert. In Israëls traditie en verhalen is de woestijn een beeld van confrontatie met de negatieve kanten van jezelf, met je mislukkingen en tekortkomingen. Maar voor Israël werd de woestijn na de lange doortocht van veertig jaar ook een levensplek. Daar waar het volk alles achter had moeten laten was er de ontmoeting met een Kracht die hen weer op de voeten zette. Met een bron van leven. Daar leerde het volk niet meer te nemen dan zij zelf nodig hadden van het voedsel, de manna. Ze leerden te vertrouwen op elkaar en op hun God. Om zich over te geven aan elkaar en aan de zorg van Gods hand. Om samen te leven en te delen en kracht te vinden om nog een dag in de woestijn te volbrengen. En om te gaan, wegen te banen, dwars door moeilijke omstandigheden heen.

Ook wij kennen de woestijnervaring van zinloosheid. Als je het gevoel hebt steeds achter de feiten aan te hollen en je het kompas kwijt bent. Of dat je het gevoel hebt niet echt ergens naar op weg te zijn. Of niet wetend waarheen te gaan. Als je je eenzaam voelt, misschien ondanks de vele contacten die je hebt. Ieder van ons kent die woestijn. Maar aan dat gevoel in ons of bij een ander lopen we vaak voorbij. We laten andere dingen voorgaan, zijn het contact met onze bron een beetje kwijt, leven aan de dingen voorbij.

Johannes roept op tot inkeer

Johannes roept de mensen op naar de woestijn te komen en die ervaring toe te laten. Hij zegt: "Er staat iets te veranderen, kom tot inkeer en begin opnieuw." De mensen lieten hun alledaagse bestaan achter en kwamen er in de woestijn achter wat er echt toe doet. Het zijn immers de woestijnervaringen, als we met onze tekortkomingen en onze eigen

vergankelijkheid en kwetsbaarheid geconfronteerd worden, die ons bewust maken van wat belangrijk is in ons leven en wat we echt nodig hebben.

Johannes kondigt iets radicaal nieuws aan en juist dat spreekt de mensen aan. De mensen verlangen naar verandering in hun bestaan. Eén voor één laten ze zich door Johannes dopen. Eén voor één dalen ze af in de Jordaan.

De mensen dalen af in het water totdat het water ze tot de lippen komt. Ze dalen af totdat ze voelen dat je als mens overgeleverd bent aan een macht die groter is dan jezelf. De mensen lijken daar te beseffen hoe kostbaar het leven is, dat het een geschenk is. Johannes wist mensen te raken. Hij gebruikt harde woorden en wijst de mensen op hun manier van leven. Dat het zo niet goed gaat en dat het anders moet, wil er toekomst zijn. De mensen voelen zich aangesproken door wat hij zegt omdat wat hij zegt niet moeilijk is. Johannes leert hen naar zichzelf te kijken en zich bewust te worden van hoe ze leven. Hij leert ze een andere manier van leven te gaan zoeken. Hij praat niet over de hoofden van de mensen heen. Hij leert hen dat anders leven te maken heeft met kleine veranderingen in alledaagse situaties, met het maken van andere keuzes. Hij vraagt niet het onmogelijke. Want juist in die alledaagse beslissingen krijgen mensen de kans om hun leven opnieuw en anders vorm te geven.

Een persoonlijke verandering

Wat Johannes zegt is verrassend eenvoudig. Hij zegt: “Laat wat genoeg is ook genoeg zijn. Heb jij dubbel en een ander heeft niets, deel het dan. Verrijk jezelf niet ten koste van een ander. Wees tevreden met wat je ontvangt en eigen je niet meer toe, ook al zou je dat kunnen.” De verrassing is blijkbaar groot; de mensen die luisteren zeggen: “dit voelt Messiaans, dit smaakt naar meer”. Johannes zet dan niet zichzelf in het middelpunt, maar wijst van zich af. Hij wijst naar een ander; Christus die na hem komt.

Hij vraagt de mensen zich persoonlijk voor te bereiden op de komst van Christus. Want de voorbereiding op de komst van de Messias kan niet anders dan bij je zelf beginnen. Je kunt niet meeliften op het geheel, op de gemeenschap. Ieder moet zelf een eigen keuze maken. Velen besluiten zich te laten dopen, en terwijl ze de dood in de ogen kijken beseffen ze opnieuw wat het leven waardevol, tot een geschenk maakt. De kunst is om dan echt te leven vanuit dat besef. Je bewust zijn van wat je leven kostbaar maakt en daarom met eerbied met al wat en wie leeft omgaan. Om wegbereider te zijn, ter heil te leven van mensen om ons heen en stem te geven aan hen wier stem verloren gaat in de woestijn, die door anderen vergeten worden, voorbij worden geleefd. Niet gehoord, niet opgemerkt.

Dat klinkt heel groots maar dat kan door hele simpele dingen. Iedereen heeft de mogelijkheid om binnen de eigen levenssituatie van de volheid en eigen talenten van het leven te delen en niet te leven ten koste van anderen. Om zicht te krijgen vanuit de eigen situatie waar onrecht plaatsvindt. En om in alledaagse beslommingen nieuwe openingen aan te boren.

Als dopelingen op weg gaan

Zo kunnen we ons afvragen: hoe gaan wij eigenlijk om met alles om ons heen: met ons eigen leven en dat van anderen, alsof het iets heiligs is, door God gegeven? Gaan de dagen voorbij in een reeks van dingen die nog moeten gebeuren? Hoe bewust gaan we om met ons eten, onze tijd, onze familie en vrienden? Hoeveel ruimte maken we in ons leven om mensen, dieren en de natuur om ons heen tot hun waarde te laten komen?

Meestal proberen we er het beste van te maken. Niet altijd beseffend dat we met ons gedrag anderen soms het leven ontnemen. Alleen kunnen we de wereld niet redden. Maar door voor ons weinig belangrijke keuzes, die we maken in ons alledaagse leven, oefenen we invloed uit op het leven van een ander. Bijvoorbeeld door ons koopgedrag, via bijna al ons voedsel, al de producten die we kopen, zijn onze levens verbonden met die van mensen in de landen waar de producten vandaan komen. Mensen wier stem en verhaal vaak niet gehoord worden

en die vaak te lijden hebben onder tussenhandelaren; grote bedrijven die zoveel mogelijk winst willen maken en de kosten laag willen houden.

De Congolese boeren als Etienne willen daar niet langer slachtoffer van zijn en hopen met de hulp van Solidaridad een begin te maken met eerlijke koffiëhandel. In de meeste producten die we soms gedachteloos kopen zijn niet alle kosten opgenomen die nodig zijn voor een passend inkomen en voor respect voor dier en natuur. Zijn wij bereid een eerlijke prijs te betalen voor hun bijdrage aan ons leven? Zo zijn er alternatieven, zoals fairtrade producten, waar mensen met respect behandeld zijn, waar geen dier, geen mens of geen natuur voor geleden heeft.

Laten we dit onrecht gaan ontmaskeren en in onze keuzes proberen recht te doen aan ieder mens, aan heel Gods Schepping en wegbereiders worden. Zo maak je ruimte voor de ander. Waar wij recht doen aan zijn Schepping, doen we recht aan Hem en zal Zijn Licht doorbreken. Jezus is niet de voortreffelijke mens die we na moeten volgen. Hij is de belichaming van een eenvoudig mens. En als dopelingen mogen wij ons blijven oefenen. Zo doopte ook Johannes mensen in Gods naam en haalt hen weer boven water. Hij brengt de mensen in contact met hun levensbron. En dus mogen we erop vertrouwen dat in onze pogingen om bewust te leven en onze respectvolle omgang met het leven om ons heen, we er niet alleen voor staan. De weg is begaanbaar, want Hij gaat ons voor. Even weerloos als wij mensen. En als we vallen zal Hij ons opnemen. Want Hij zal met ons zijn. Want als een herder weidt Hij zijn kudde en met zijn arm brengt Hij de lammeren samen en Hij draagt ze aan zijn borst. Amen

Aankondiging voor de collecte

Kleine koffiëboeren in Peru dromen van meer land. Ze dromen ervan hun land en hun koffiëplantages uit te breiden zodat ze hun toekomst en die van hun kinderen kunnen zeker stellen.

In het door oorlog geteisterde oosten van de DR Congo heeft de bevolking de afgelopen jaren zwaar geleden. Veel mensen zijn hun huizen en dorpen ontvlucht. Het is nu relatief rustig en langzaam komen mensen vanuit vluchtelingenkampen terug naar huis.⁹ Zij willen weer een eigen bestaan opbouwen, een inkomen verdienen en niet langer afhankelijk zijn van hulp. In dit gebied is koffië altijd een belangrijke inkomstenbron geweest.

Solidaridad steunt lokale koffiëcoöperaties die boeren als Benita uit Peru en Etienne uit Congo helpen. De boeren krijgen training om meer én een betere kwaliteit koffiëbonen, die voldoet aan de standaard van de wereldmarkt, te produceren. Ook zorgt Solidaridad ervoor dat nog meer grote bedrijven duurzame koffië inkopen zodat steeds meer boeren uit Congo en uit Peru hun product op de wereldmarkt kunnen verkopen. Benita en haar boeren van coöperatie Cepicafe uit Peru en Etienne en zijn medeboeren uit Congo kunnen zo uiteindelijk zelfstandig een eerlijk inkomen verdienen. Om dit te realiseren, is uw steun hard nodig, vandaag nog. Geef daarom gul.

Bezinningstekst

Een koffiëboer uit Congo,
ogen die veel hebben gezien,
handen die getekend zijn,
en een trotse mond
vastberaden om iets van het leven te maken

⁹ Hoe de huidige situatie voor de koffiëboeren op dit moment is en hoe het met ze gaat en met hun koffiëplantages, valt te lezen op de website van Solidaridad www.solidaridad.nl. Het gebied waar Etienne en zijn medeboeren wonen is opnieuw slachtoffer van geweld. Ze wonen in Noord-Kivu niet heel ver van Goma waar de afgelopen weken meerdere groeperingen opnieuw voor onrust en gruwelijke misdadingen hebben gezorgd.

de ballingschap en oorlog voorbij.
God, mijn zusters en broeders, boeren in alle landen
die het eten liefdevol verbouwen dat bij mij op tafel staat
hebben een gezicht dat U kent
maar ik niet zie,
niet kán zien, vaak,
maar soms niet eens wil zien.
God van gerechtigheid,
herstel in mij dat oerverlangen
naar simpele verbondenheid,
met mijn zusters en broeders wier levens verbonden zijn aan het mijne
en help mij oog te krijgen voor hen.
Help mij om wegen te bereiden
op weg naar Uw Koninkrijk
door woestijnen en bergen heen
zodat ieder mens toekomst krijgt
en geen nog getroost hoeft te worden
Ga met ons op weg
in de gedaante van profeten
als Jesaja en Johannes
en in de gedaante van Uw Zoon
Jezus Christus
die wij verwachten.

Liedsuggesties

Aan u behoort, o Heer des Heren, GvL 574
Ik zal er zijn, GvL 577
God zij geloofd uit alle macht, LvK Gz 67
De naam des Heren nadert reeds van verre, LvK Gz 123
Verwacht de komst des Heren, LvK Gz 126 en LD 700
Troost, troost mijn volk, ZG 3-65
Wachters van de tijd, GvL 540 en T 132
Het lied van de Doper, GvL 487
Kwam van Godswege, LvK Gz 46, PP 280 en RSb 410 (slechts gedeeltelijk opgenomen)
Hoe zal ik u ontvangen, LvK Gz 117
Zoals ik ben kom ik nabij, T 109
Hij die gesproken heeft een woord dat gaat, GvL 616 en T 113
Licht dat ons aanstoot in de morgen, GvL 489 en T 118 en ZG 2-133
De nacht loopt ten einde de dag komt naderbij, GvL 427 en RB 104
O kom, o kom, Immanuel, GvL 512, LD 692 en LvK Gz 125
Te doen gerechtigheid, GvL 635 en T 212
Om wat misdaan wordt, PP 299, Liturgische Gezangen II-49, Verzameld Liedboek
Oosterhuis p.866
Voor mensen die naamloos, GvL 644, en T 168
Heer onze Heer hoe zijt gij aanwezig, GvL 456 en T 2
Komen ooit voeten gevleugeld GvL 484 en T 216
Zingt voor de Heer een nieuw gezang, GvL 564, LD 747
Stem als een zee van mensen, GvL 519

Lied uit El Salvador

Vamos todos al banquete - (Laten we naar het feestmaal gaan)
Kom, neem plaats
aan de tafel
de volle tafel van de Schepper.
Wie je ook bent en vanwaar je ook komt

voor jou is er plek
en veel om te doen.

Vanmorgen ben ik extra vroeg opgestaan,
want er zijn mensen die me verwachten.
Ik versnelde mijn pas, want
ik wil graag jouw vriendschap.

God nodigt ons allen uit
aan de gemeenschappelijke tafel.
We geloven erin te kunnen delen
en hamsteren is niet nodig,
want er is genoeg voor iedereen.

God draagt ons op van onze wereld
zo'n tafel te maken,
waar gelijkwaardigheid wordt opgediend
gemeenschappelijk werken en strijden ons dagelijks brood is,
en waaraan het een lust is met elkaar te delen wat we hebben.

Jan Hartman Solidaridad Vrij naar de Misa Salvadoreña van Carlos Mejía Godoy (Recursos Litúrgicos, CLAI 2001, p. 69)

Derde advent

Lezingen bij deze zondag RK

OT: Jes 61, 1-2a.10-11
Brief 1 Tess 5, 16-24
Evangelie Joh 1, 6-8.19-28

Lezingen bij deze zondag PKN

De lezingen uit het Oude en Nieuwe Testament voor deze zondag voor het gemeenschappelijke leesrooster (GL) wijken af. Daar wordt gelezen uit Jes 65, 17-25 en Joh 3, 22-30. In Johannes 3 gaat het over Jezus en Johannes de Doper en de relatie tussen hen beiden en de rol die zij op zich nemen, waarbij Johannes zegt zich kleiner te moeten maken en Jezus zich groter. Hierin herkennen we iets uit de tekst van Marcus 1, 1-8 waarin Johannes zegt: "Na mij komt iemand die meer vermag dan ik; ik ben zelfs niet goed genoeg om me voor hem te bukken en de riemen van zijn sandalen los te maken. Ik heb jullie gedoopt met water maar hij zal jullie dopen met de Heilige Geest." (Mar 1,7-8). De tekst uit Marcus 1, 1-8 wordt bij de tweede adventzondag behandeld in deze liturgieboekje. Ondanks dat dit laatste gedeelte van de Marcus tekst niet centraal staat bij de tweede zondag van advent raden we u toch aan voor deze zondag gebruik te maken van teksten bij de tweede en deze derde adventzondag uit deze map.

Inleiding bij deze zondag

‘...Ik ben de stem die roept in de woestijn: Maak recht de weg van de Heer...’ (Joh 1,23)

Twee weken voor kerstmis worden we geconfronteerd met verhalen die ons aan het werk zetten. Verhalen die ons de weg willen wijzen naar een nieuwe toekomst. Een toekomst die er niet zo maar vanzelf komt. Profeten, toen en nu, richten onze aandacht op gerechtigheid die er al is en die ook komen gaat. Jesaja en Johannes spreken daarover en schudden hun tijdgenoten wakker. Zij bereiden wegen. Onze bijdrage wordt gevraagd. Onze blik wordt gericht op wie zwak en kwetsbaar zijn. We worden uitgedaagd om wegen te banen die gerechtigheid bevorderen en de geboorte van God in ons midden mogelijk maken. Niet alleen dicht bij huis, maar wereldwijd. Daarom verbinden wij ons vandaag in het bijzonder met de idealen van Solidaridad, hun inzet voor eerlijke handel in het algemeen en de fruitboeren in Burkina Faso en Peru in het bijzonder. Alleen door wereldwijde solidariteit kan een nieuwe gerechtigheid gestalte krijgen en kunnen wij zelf mensen zijn in wie God geboren kan worden.

Gebeden

Openingsgebed

God van gerechtigheid
het geluk van mensen gaat U ter harte,
daarom blijft U trouw aan de belofte
ons nabij te zijn en keer op keer
een nieuw begin te maken met ons.
Open ons voor Uw toekomst
en laat ons wegen banen die
Uw gerechtigheid bevorderen.
Dat wij zo de geboorte van onze redder
tegemoet mogen gaan,
Jezus Christus, Uw Zoon, onze Heer.
Die met Uw leeft en heerst...

Gebed over de gaven

God van gerechtigheid
Hier zijn onze gaven,
het brood en de wijn,
Maak dat wij onszelf geven
aan U en aan allen
die uitzien naar
een nieuwe toekomst
in gerechtigheid.
Door Christus onze Heer...

Gebed na de communie

God van gerechtigheid
Doe uw woord gestand
en baan een weg in ons
zodat wij U
vrij en geheel kunnen ontvangen
en in wereldwijde verbondenheid
mogen verlangen naar dé Dag
van Jezus Christus, onze Heer...

Voorbede

Bidden wij vol vertrouwen tot God, die in ons midden geboren wil worden:
Voor de kerk en haar leiders;
dat zij in woord en daad mensen begeleidt op de weg van gerechtigheid,
dat zij meehelpt om wegen te banen die vrede en solidariteit bevorderen
en zo tochtgenoot is van allen die uitzien naar Gods Toekomst...

Voor onze wereld, nog zo verdeeld in arm en rijk, recht en onrecht;
dat er leiders op staan die de weg wijzen naar eerlijke verdeling,
dat de stem gehoord wordt van allen die zich inzetten voor gerechtigheid
en dat er wetten gemaakt worden die een einde maken aan armoede en onrecht...

Voor Solidaridad en haar medewerkers;
dat twintig jaar eerlijke handel hen niet ontmoedigt maar richt op wat bereikt is;
dat ze kracht en inspiratie vinden om hun werk voort te zetten en steeds opnieuw
onze aandacht te richten op wat we eten, wat we ervoor betalen en wie daar beter van
worden...

Voor onszelf, verlangend naar de geboorte van God;
dat wij met onze eigen mogelijkheden nieuwe wegen banen en recht bevorderen,
dat wij solidair zijn, in het bijzonder met de fruittelers op zoek naar bestaansrecht,
dat wij de moed niet verliezen en blijven geloven dat een nieuwe gerechtigheid zal komen...

Portretten

Juan Rugel, een eenvoudige bananenboer uit Peru (Latijns Amerika)¹⁰

“Succes”, lacht Juan Rugel, “ is een mengsel van talent en originaliteit met een grote dosis inspanning”. Juan wilde dat zijn familie een beter leven zou krijgen. Hij was een van de eersten die in 1985 begon te experimenteren met het verbouwen van biologische bananen, een project van Solidaridad. De meeste boeren waren in die tijd nog bang voor de risico's van biologische landbouw.

Querecotillo is een klein boerendistrict in de provincie Piura, in het noorden van Peru. De meeste families leven van het verbouwen van rijst, katoen, maïs, maar bovenal van bananen. Juan en zijn vrouw María Lisa zijn al 30 jaar samen. Ze hebben 4 kinderen. Het hele gezin moet leven van 1,5 hectare met bananen.

Foto: Olaf Hammelburg

Biologische teelt

Tussen 1985 en 1990 verkochten ze nog duizend bananen voor 12 of 15 soles (3 tot 4 euro). Maar die tijden zijn gelukkig voorbij. Juan was ervan overtuigd dat hij met biologische bananen meer kon verdienen. Daarom nam hij het risico om over te schakelen naar biologische teelt. Het hele gezin hielp mee. “Om bananen te verbouwen hebben we zeer vruchtbare grond nodig met voldoende organische mest. Het maken van organische mest kost heel veel tijd. Biorganika, de Fair Trade organisatie en exporteur die gesteund wordt door Solidaridad, ondersteunt ons daarin.”

Niet te recht en niet te krom

De meeste en mooiste bananen van Querecotillo komen inmiddels van het land van de familie Rugel. Tenminste, dat vinden ze zelf. Sinds 4 jaar koopt Biorganika al hun bananen op. “We verkopen 70 dozen per week en in de maanden april tot en met juli kunnen het wel 120 dozen worden”. Omar, Alexander en Argenis, de zonen van Juan, helpen elke week wel wat mee op de plantage. Wat is het geheim van de hoge productie en kwaliteit van de Rugel-bananen? Een trotse Juan: “We beschermen de bananen met plastic hoezen tussen de verschillende trossen aan één stam. Er mogen geen beschadigingen op de bananen zitten. Trossen zitten heel dicht tegen elkaar, daarom is bescherming nodig. Dit is veel extra werk maar het geeft wel het beste resultaat. Het helpt ook tegen plagen. Zo worden de bananen precies wat ze moeten zijn: glanzend, met de juiste kleur, niet te dik, niet te lang, niet te recht en niet te krom”. Juan heeft vertrouwen in de toekomst en rekent erop dat de exporteurs voor zijn bananen goed blijven betalen als hij ook goed voor de kwaliteit blijft zorgen. Juan is een ondernemer in hart en nieren. Ondertussen heeft hij al heel wat collega-boeren in Querecotillo kunnen overtuigen het risico te nemen om over te stappen op biologische teelt.

¹⁰ Het verhaal van Juan Rugel is ook uitgebreider te lezen in het prachtige foto- en verhalenboek van Olaf Hammelburg: *Mijn dochter de president* dat uitgegeven is in opdracht van Solidaridad ter ere van het 20 jarige bestaan van Fair Trade. Hans Moltzer schreef de verhalen bij de foto's. Het boek is vanaf 1 november verkrijgbaar in de boekhandel en te bestellen op de website van Solidaridad: www.solidaridad.nl

Eerlijke bananen brengen geluk

Juan Rugel kunnen we gerust een voortrekker noemen in de wereld van de banaan. Wij Nederlanders eten weliswaar regelmatig bananen, maar fairtrade bananen, zoals de Oké-banaan, zijn nog veruit in de minderheid. Juan denkt in z'n eentje verder dan die paar multinationals die blijven proberen hun productiekosten omlaag te krijgen ten koste van de boeren, de mensen die werken op de plantages en in de natuur. Toch beheersen die multinationals de helft van de wereldbananenproductie. De lonen van de arbeiders op de plantages blijven zo schrijnend laag. Er is nog steeds sprake van kinderarbeid en medische zorg en vakbondsrecht ontbreken. Daarom wordt er ook nog steeds vanuit vliegtuigjes gespreid met zeer giftige bestrijdingsmiddelen die ook buiten de plantages neerkomen en grond, grondwater en mens vergiften. Het is triest om te moeten constateren dat deze wantoestanden nog steeds bestaan. Maar ook stemt het vrolijk, als je bedenkt dat er mensen als Juan Rugel bestaan, die samen met zijn collega's en met steun in de rug van Fair Trade, bananen produceren waar zowel hij als wij een beetje gelukkiger van worden.

Lamine Koulibaly, een mangoer uit Burkina Faso (Afrika)¹¹

In de afgelopen twintig jaar heeft Fair Trade veel successen behaald. Het aantal gebieden waar mensen ondersteund worden groeit dan ook gestaag. In Burkina Faso is Solidaridad pas net actief. Er is daar nog veel werk te verrichten.

Lamine Koulibaly is mangoer en woont samen met zijn 3 vrouwen en 15 kinderen in het kleine dorpje Koloko dicht bij de grens van Ivoorkust. Hij verbouwt hier twee mango'soorten: de Kent en Keitt die heerlijk zoet van smaak zijn. Naast de mango's verbouwt hij ook granen en ander fruit en heeft hij een aantal kippen.

Mangocoöperatie Fedaf

Lamine is president van de unie UDPFK (Union Departementale des Producteurs Fruitiers de Koloko). Samen met een andere unie vormen zij de coöperatie Fedaf voor mangoer. Als president van de unie heeft Lamine een belangrijke taak. Samen met de andere president en het hoofd van Fedaf is hij verantwoordelijk voor het maken van beslissingen voor de coöperatie.

Aankopen van de Fair Trade bonus

Zo is er het afgelopen jaar gekozen voor de aanschaf van een vrachtwagen, een motor en een tent. De vrachtwagen wordt grotendeels gebruikt voor het vervoeren van de mango's naar de lokale markten. De motor is aangeschaft om informatie te kunnen overbrengen tussen de producenten. "De wegen in deze omgeving zijn erg slecht.

Foto: AgroFair, Joe Sheehan

Overall zitten gaten in de weg. Met de motor kunnen we wel over deze wegen de producenten bereiken. De motor wordt daarnaast ook gebruikt voor het vervoeren van medisch personeel naar afgelegen dorpen en het vervoeren van gewonden en zieken vanuit de dorpen," vertelt Lamine. De aanschaf van de tent is weer een heel ander verhaal. "Huwelijken, geboortes en begrafenissen worden hier altijd buiten gevierd met een heleboel mensen bij elkaar. Om dan toch een beetje schaduw te hebben worden er overdekkingen gemaakt, meestal van palmbomen en palmladeren.

¹¹ Het verhaal van Lamine is ook te lezen op de website van AgroFair. AgroFair is het eerste fairtrade fruitbedrijf ter wereld dat in 1996 door Solidaridad werd opgericht. Meer informatie over AgroFair is ook te vinden op www.agrofair.nl of www.ikbenoke.nl

Omdat er in onze dorpen vaak van deze gebeurtenissen voorkomen worden er veel palmbomen gekapt. De palmbomen staan vaak bij kleine bronnen, maar door de kap van deze bomen drogen de bronnen op. Het water wordt steeds schaarser. Door de aanschaf van de tent hoeven de palmbomen niet meer gekapt te worden en kan de natuur blijven zoals zij is. Iedereen kan de tent gebruiken.”

Alle kinderen een opleiding

Als je aan Lamine vraagt wat Fair Trade voor hem betekent, schieten woorden te kort. Hij vertelt dat hij nog nooit in zijn leven een groep producenten heeft gekend die hun eigen vrachtwagen, motor en tent konden aanschaffen. “Dit is echt iets wonderlijks, dit gebeurt niet zomaar. Ik had nooit gedacht dat er zoiets bestond als de Fair Trade premie. Ik kan nu zelfs al mijn kinderen fatsoenlijk kleden, verzorgen, medische verzorging geven, naar school sturen en voeden. Vroeger moesten we maar zien hoe we dat moesten doen en konden niet al mijn kinderen naar school. Nu krijgen ze allemaal een opleiding, wat weer hoop voor de toekomst betekent.”

Dank

Lamine bedankt de consumenten in Europa vanuit de grond van zijn hart voor het kopen van de Oké-mango's. “Hierdoor kunnen wij onze productie uitbreiden en nog meer boeren toe laten treden tot het Fair Trade systeem.”

Voorbeeldpreek

Wie uitziert naar een nieuwe toekomst, wie hoopt op een wereld waarin gerechtigheid en vrede de richting bepalen die wordt niet bepaald bemoedigd door de krant te lezen of het journaal te kijken. Toch hebben we aan het begin van deze viering de derde adventkaars ontstoken. Een teken van hoop.

Dat is wat ons hier samenbrengt en wat we delen met elkaar.

Het lijkt in tegenspraak met al die momenten waarop ons de moed in de schoenen zakt en waarop we twijfelen aan alles. In tegenspraak met de zoveelste teleurstelling. In tegenspraak met onze twijfel aan de goedheid van mensen en de angst die in ons opkomt wanneer we denken aan wat de toekomst ons brengen zal. De tegenspraak vraagt van ons de kunst om door alle ellende en wanhoop heen op zoek te gaan naar tekenen van toekomst. Om ervoor te zorgen dat alle twijfel de hoop die ons leeft niet verdrijft.

Een wankel evenwicht, maar toch...vol overtuiging brandt de derde kaars. Een lichtend baken op onze weg naar kerstmis.

De lezingen van vandaag laten ons zien hoe je als mens in dat wankel evenwicht staande kunt blijven. De Schrift houdt ons de verhalen voor van twee profeten en lijkt daarmee te zeggen dat wellicht ook wij profeten kunnen zijn van onze eigen tijd. Want profeten, zoals Johannes en Jesaja, hebben twee belangrijke eigenschappen: ze leven uit God en hebben oog voor mensen. Profeten zien wat er in mensen omgaat aan ellende, wanhoop, twijfel en verdriet, maar ze laten zich er niet door van de wijs brengen. Te midden van dit alles getuigen ze van de hoop die God schenkt. En dat doen ze niet alleen met woorden, maar ook door zelf die hoop gestalte te geven. Onze tijd heeft zulke mensen nodig. Mensen die niet de aandacht richten op de schreeuwende koppen op de voorpagina over angst en geweld. Mensen die zich niet laten meesleuren in cynisme en bangmakerij maar laten zien wat er gebeurt en hoe nu al aan een andere wereld gewerkt kan worden. Ze wijzen op wat er ondanks alles groeit aan goedheid en nieuwe toekomst.

Fair Trade, eerlijke handel, is zo'n teken van hoop. Alweer twintig jaar geleden door de interkerkelijke ontwikkelingsorganisatie Solidaridad in gang gezet met de introductie van Max Havelaarkoffie in de supermarkt. Eerlijke koffie voor een eerlijke prijs! En na de koffie volgden de bananen, eerlijke kleding en nu de eerlijke mango.

Solidaridad is op haar eigen manier een profeet die zich niet laat ontmoedigen door berichten over de groeiende kloof tussen arm en rijk. Solidaridad staat op en laat zien dat het anders kan. Zij brengt mensen voor het voetlicht die werken aan producten die wij kopen. Mensen zoals Lamine uit Burkina Faso, die biologische mango's verbouwt. Samen met andere boeren richtte hij een coöperatie op. Door de goede samenwerking kunnen ze nu beter hun eigen belangen verdedigen. Zo krijgen hij en zijn collegaboeren een betere prijs voor hun mango's. Lamine is blij met het Fair Trade concept. "Dankzij de Fair Trade premie hebben we een vrachtwagen kunnen kopen om de mango's te vervoeren naar de lokale markt." Maar dat is niet het enige waar de vrachtauto voor gebruikt wordt. Hij wordt namelijk ook gebruikt als ambulance voor de afgelegen dorpen, als transportmiddel voor grote groepen mensen en zelfs de gemeente gebruikt hem voor bijvoorbeeld het vervoeren van zand om de grote gaten in de weg te dichten.

Fair Trade zorgt er ook voor dat de mangoboeren voor het eerst een eerlijke prijs krijgen. Een prijs waarvan ze kunnen leven, een bestaan van kunnen opbouwen. Niet alleen voor henzelf, maar ook voor hun kinderen. Zij kunnen nu naar school en er gloort toekomst voor hun generatie. Zo werkt Solidaridad op menselijk niveau aan gerechtigheid.

De Bijbelse profeten die we vandaag hoorden, hebben veel gemeen. Ze zijn gericht op gerechtigheid, eerlijke verdeling, zorg voor de zwaksten. Dat doen ze omdat ze ervan overtuigd zijn dat dit alles met God van doen heeft. Geloven in God is gerechtigheid doen. Blijkbaar is het niet voldoende om de geboden te onderhouden. Je zult ook je handen uit de mouwen moet steken. Het is namelijk een illusie dat eerlijke verdeling dichterbij komt zonder dat wij iets moeten inleveren en zonder dat we eerlijke prijzen gaan betalen voor producten elders uit de wereld.

Profeten, toen en nu, richten onze aandacht op nieuwe gerechtigheid die er al is en die ook komen gaat. In het verborgene kunnen we haar al ervaren. In kleine berichten in de krant kunnen we al over haar lezen. In daden van mensen en organisaties kunnen we haar al proeven. Het is een gerechtigheid die wortelt in God. De God die ons hoop geeft en ons bemoedigt. Die ons laat weten dat het mogelijk is en dat het gebeuren zal: wereldwijd andere verhoudingen. De God die ook in ons geboren wil worden.

Advent is uitzien naar dat moment. Advent is geloven dat het kan. Advent is kritisch kijken naar je eigen leven en zien wat je kunt bijdragen. Advent is de handen uit de mouwen steken.

Handen uit de mouwen! Maar wat moeten we dan gaan doen? Het antwoord is niet eenduidig. Eenieder van ons zal zelf moeten ontdekken wat gevraagd wordt. Straks staat u in de winkel en koopt u eerlijke mango's of bananen of koffie. Zo kunt u een bijdrage leveren aan de eerlijke verdeling die zo nodig is. Het is een manier, maar niet de enige. Er zijn er nog veel meer. We verbinden ons deze advent met boeren overal ter wereld, die via FairTrade en via Solidaridad een eigen bestaan kunnen opbouwen. We kunnen hun inzet voor gerechtigheid ondersteunen door onze aandacht, ons gebed, onze geldelijke bijdrage. Het is een manier, niet de enige. Er zijn er nog veel meer.

Wat ons bindt is de drang naar gerechtigheid. Het is die drang die ons overeind kan houden, die de hoop in ons levend houdt. Wellicht een wankel evenwicht, maar toch...vol overtuiging brandt de derde kaars. Een lichtend baken op onze weg naar kerstmis.

Aankondiging voor de collecte

Licht staat op doorbreken. Nieuw leven dat sterker is en alles zal omkeren. Waar we juist met advent verlangen naar licht in de duisternis, groeit ook het verlangen naar een rechtvaardiger wereld waarin mensen en aarde recht wordt gedaan.

Solidaridad wil ons daarom juist nu met advent betrekken bij haar werk aan een rechtvaardiger wereld. Vandaag staan we met Solidaridad stil bij de kleine fruitboeren; in het bijzonder bij de mangoboeren uit Burkina Faso in West Afrika. Burkina Faso is een van de armste landen ter wereld. Tachtig procent van de mensen werkt in de landbouw. Maar droogte, een slechte bodem en tussenhandelaren die de boeren afzetten zorgen ervoor dat het bestaan als boer heel weinig oplevert. Te weinig in veel gevallen. Het land is daarom sterk afhankelijk van steun van westerse landen. Nederland is een van de belangrijke donoren voor dit land.

De boeren van Burkina Faso willen eigenlijk niet afhankelijk zijn van giften. Liever verdienen ze zelfstandig hun eigen geld. Fair Trade kan juist daar een uitkomst bieden. Lamine, een ondernemende mangoboer, getuigt ervan. Hij is niet langer afhankelijk van de tussenhandelaren en verkoopt zijn mango's nu voor een eerlijke prijs. Al zijn kinderen kunnen daarom nu naar school en hij ziet een toekomst, ook voor hen. Een toekomst zonder afhankelijkheid en waarin hij hoopt nog vele boeren meer te betrekken bij Fair Trade in dat land van de eerlijke mensen, wat Burkina Faso betekent. Eenieder verdient immers een eerlijke kans op een leven in waardigheid, zoals hij. Daarvoor is uw steun nodig. Geef daarom gul. Deze collecte is van harte aanbevolen.

Bezinningstekst

Gerechtigheid is een groot woord.
Mijn bijdrage aan een betere wereld
is een druppel op de gloeiende plaat.
Tot het moment dat ik weet over wie het gaat.

Een gezicht, een naam, een mensenleven,
brengen gerechtigheid dichterbij
en laten concreet zien
wat mijn bijdrage kan veranderen
in het leven van die ander.

Mangoboer Lamine is zo'n mens
met een gezicht, een verhaal, een leven.
Zijn leven is veranderd dankzij de steun
die velen geven aan Solidaridad.

Liedsuggesties en voorbeelden

Het lied van de Doper, GvL 487
Kwam van Godswege, LvK Gz 46 en PP 280 en RSb 410 (slechts gedeeltelijk opgenomen)
Zijt Gij waarop de wereld wacht, LvK Gz 53
God lof nu is gekomen, LvK Gz 121
Ik zag een nieuwe hemel zich verheffen, LvK Gz 114
De naam des Heren nadert reeds van verre, LvK Gz 123
Verwacht de komst des Heren, LD 700, en LvK Gz 126
Vanwaar zijt Gij gekomen, GvL 533 en T 140
Ik zing van ganser harte, GvL 163
Voor kleine mensen, GvL Psalm 72 II en RSb 476 en PP 127/128
Te doen gerechtigheid, GvL 635 en T 212
Lied om mee te gaan, GvL 655
Blijf niet staren, GvL 409
Verwacht de komst des Heren, LvK Gz 126 en LD 700
Uit uw hemel zonder grenzen, GvL 530 en LvK Gz 161
Een lied tegen de derde wereldoorlog, GvL 553
De aarde is vervuld, GvL 417, LD 877, RSb 465, PP 182
Nu daagt het in het oosten: GvL 505, LD 689, RSb 107, LvK Gz 124

Omdat Hij niet ver wou zijn, GvL 513 en LvK Gz 162
De wijze woorden en het grote vertoon, GvL 428 en T 207, PP 195
Ubi caritas et amor, GvL 528 en Taizé en Dienstboek p.714

Lied uit Peru

Jou vragen wij, God,
laat ons zingen over die nieuwe mens
die opgroeit uit de hoop
en verwachting voeding geeft;
die vers bloed voert in dode aderen
die vrijheid brengt achter tralies.
Jou vragen wij, God,
laat ons zingen over die nieuwe mens,
die niet berust in zijn ellende
die zoekt, vraagt, strijdt en denkt,
die weet dat liefde tastend zoekt
en onschuld op het spel zet.

Jou vragen wij, God,
laat ons zingen over de nieuwe mens
die nooit volledig mens kan zijn
zolang er mensen zijn
die anderen onderdrukken.
Want: vrijheid is geen droom,
maar een vuur, tegen de wind in ontstoken.
Peru

Extra: Verwerking voor met de kinderen

Spel:

Oké-fruit raden: voelen en proeven (mango, sinaasappel, banaan, citroen, ananas, mandarijn)

Voelen: er liggen verschillende soorten fruit onder een theedoek. De kinderen mogen voelen en raden wat voor fruit het is. Als ze niet weten wat het is mogen ze kijken. Herkennen ze het fruit nu?

Proeven: de kinderen krijgen een blinddoek voor en mogen proeven om welk fruit het gaat. En ze mogen het verschil proeven tussen fairtrade en niet-fairtrade fruit. Proeven de kinderen een verschil? Wat is het verschil? (zie voor wat het Oké-fruit oké maakt het verhaaltje hieronder).

Oké-fruit is lekker, sappig, gezond en niet duur.

De sinaasappels zijn bijvoorbeeld Oké, omdat de sinaasappelboer goed zorgt voor de plukkers en de pluksters, hun kinderen en de natuur op en rondom de sinaasappelplantage. De boer verdient meer geld met Oké-sinaasappels verkopen, dan met de verkoop van gewone sinaasappels.

Hij gebruikt een deel van dit geld om een school te bouwen voor de kinderen van de plukkers en pluksters. De sinaasappel is Oké voor het milieu omdat de boer zo min mogelijk kunstmest en gif gebruikt.

Oké-fruit is verkrijgbaar bij AH, C1000, Coop, Super de Boer, Plus, Hoogvliet, Ekoplaza en de Foodfactory.

Het renspel met Oké-fruit

De kinderen worden in een aantal groepjes ingedeeld (minimaal 2 groepen) en elke keer mag één kind de groep vertegenwoordigen in een renspel. Er liggen een Oké-citrusvrucht, een Oké-banaan, een Oké-mango en een Oké-ananas op een tafel aan de andere kant van de kamer. Elke keer wordt er een vraag gesteld waarop het juiste antwoord steeds in ieder geval één van de stukken fruit van de tafel is. Degene die het eerst bij de tafel is en (de) het juiste stuk(ken) fruit meeneemt naar zijn/haar groep en als eerste daar arriveert, wint een punt voor de groep. De groep met de meeste punten wint het spel.

Vragen kunnen gesteld worden vanuit het Oké fruit dat zichzelf voorstelt. Bijvoorbeeld: 'Rara wie ben ik: ik ben zoet, sappig, heb een stevige schil, hang aan een boom, ben dol op de zon. Ik ben eerst groen en kleur dan oranje. Mensen drinken graag mijn sap.' (antwoord: sinaasappel). Of: 'Ik ben Oké.' (antwoord: alle soorten fruit die er liggen)

Vierde advent

Lezingen bij deze zondag RK en PKN (GL)

OT: 2 Sam 7, 1-5.8b-12.14a-16
Brief Rom 16, 25-27
Evangelie Luc 1, 26-38

Inleiding bij deze zondag

Nog een paar dagen en dan is het zover: de lang verwachte en gehoopte geboorte. Kerstmis is in zicht en we zijn stap voor stap naar dit feest toegegroeid. De huizen, de straten, de pleinen zijn versierd en verlicht. Alles werkt mee om in feestelijke stemming te komen. Maar behalve het uiterlijk zichtbare hebben we ook nog ons innerlijk: wat is er diep in onszelf zichtbaar van wat er te gebeuren staat? Hoe hebben we ons van binnen voorbereid om wat er in ons leeft aan verlangen en hoop geboren te laten worden? Uiteindelijk gaat kerstmis daarom; dat geboren kan worden wat ieder mens tot mens maakt. Deze vierde zondag van advent vertelt verhalen over eenvoudige mensen die geboren mochten worden en uitgroeiden tot mensen van God. Mensen die luisterden naar Gods stem en naar de dromen van mensen en zo steun en toeverlaat werden. Ze bouwden aan een nieuwe wereld, met huizen vol vrede en gerechtigheid. In hun voetspoor mogen ook wij gaan. In hun voetspoor gaat ook Solidaridad. Met veel resultaten van dien. Bijvoorbeeld samen met de katoenplukkers van *Oro Blanco* in Peru. Samen werken ze aan hetzelfde ideaal: mensen mens te laten worden, kerstmis dag na dag.

Gebeden

Drempelgebed

Wees hier aanwezig,
God van alle leven, Gij die
in het verborgene gekend wordt
en in de stilte spreekt.

Wees hier aanwezig,
in engelen van mensen
die waarheid spreken
en tot leven wekken.

Wees hier aanwezig,
in handen die bouwen
aan huizen van vrede
een wereld vol gerechtigheid.

Wees hier aanwezig
God van alle leven, Gij die
in ons geboren wil worden,
en ons mens maakt
naar uw Beeld en Gelijkenis.

Gebed bij de vierde adventkaars

Een vierde licht op onze levensweg,
duisternis verdrijvend
en flakkerend van hoop en toekomst.

Moge dit licht ons verlichten
en ons openen voor een nieuwe toekomst

waarin levenskansen groeien
en mensen tot hun recht komen.

Moge dit licht het leven verlichten
van allen die gaan in duisternis,
en die leven in omstandigheden
die onmenselijk zijn.

Een vierde licht op onze levensweg,
duisternis verdrijvend
en verwijzend naar wat komen gaat.

Voorbede

We bidden voor onszelf in deze wereld van oneerlijke verdeling;
dat wij op weg naar kerstmis oog mogen krijgen voor ons aandeel in recht en onrecht,
dat wij alert zijn op eerlijke handel in kleding in de katoenindustrie
en ons in gebed, in woord en in daad verbinden met de idealen van Solidaridad...

Portretten

Familie Martinez Pariona, biologische katoenboeren uit Peru¹²

Dat Fair Trade verder gaat dan het verbeteren van de economische situatie van mensen blijkt uit het verhaal van de familie Martinez Pariona. Zij zijn overgestapt op het verbouwen van biologische katoen en zorgen daarmee niet alleen goed voor zichzelf, maar ook voor het milieu.

Na een halfuur rijden over een lange zandweg door velden van maïs, zoete aardappel en katoen zie je het huisje van Walter Martinez Pariona tussen de avocadobomen. Walter heeft zijn huis nog niet zo lang geleden turkoois geschilderd. Het is een eenvoudig huis met grote ruimtes en lage plafonds. Walter woont er met zijn vrouw en vijf zonen.

Geen gif meer

Het huis ligt precies in het midden van de katoenplantage. Daarom was het omschakelen van conventionele naar biologische katoen niet alleen een kwestie van geld, maar vooral ook van gezondheid. Walter wijst naar zijn jongste kinderen van 7, 8 en 14 jaar oud en zegt: "Vroeger mochten zij op sommige dagen het veld niet op. Maar omdat wij geen chemicaliën meer gebruiken op de plantage, zijn wij niet bang meer dat wij onszelf vergiftigen. We kunnen nu met de hele familie bij elkaar op de plantage zijn." De oudste twee zonen van Walter zijn 20 en 21 jaar. Zij zijn student, maar net als Cirila Pariona González, de vrouw van Walter, werken zij mee op de plantage. De pesticiden en andere chemische producten die Walter gebruikte, gaven een sterke geur af en waren giftig. Op dagen dat de planten werden besproeid, moesten de jongste zonen bij het huis blijven. Als de oudsten van de plantage terugkwamen, moesten zij eerst een bad nemen en hun kleren en schoenen apart wassen. Alleen de hoofdpijn konden ze niet wegwassen.

¹² Het verhaal van de familie Martinez Pariona is ook uitgebreider te lezen in het prachtige foto- en verhalenboek van Olaf Hammelburg, *Mijn Dochter de President*, dat uitgegeven is in opdracht van Solidaridad ter ere van het 20-jarige bestaan van Fair Trade. Hans Moltzer schreef de verhalen bij de foto's. Het boek is vanaf 1 november verkrijgbaar in de boekhandel en te bestellen op de website van Solidaridad: www.solidaridad.nl

Beter zorgen voor het milieu en voor elkaar

In 2003 werd de familie Martinez Pariona lid van Oro Blanco¹³. De biologische manier waarop ze nu met hun katoen werken is stukken gezonder en veiliger.

Niet alleen voor henzelf, maar voor iedereen die met hun katoen te maken krijgt. Ook de burens doen mee "Door het telen van biologische katoen zorgen wij niet alleen voor onszelf en ons milieu. Maar ook voor de mensen die onze katoen kopen", zegt Walter.

Het telen van biologische katoen betekent hogere opbrengsten tegen lagere kosten. Want Oro Blanco betaalt een hogere prijs voor biologische katoen en een zelfgemaakte val kost minder dan sproeien met gif.

Kamala Maruthi Ingle, katoenplukster uit India¹⁴

In India helpt Solidaridad boeren om over te stappen op het verbouwen van biologische katoen. Hiervan profiteren niet alleen zichzelf, maar ook de vaak landloze arbeiders die komen plukken en werken op de plantages. De eerste stapjes zijn gezet, maar er is nog veel te doen.

Kamala Maruthi Ingle is een weduwe van vijftig jaar. Ze woont in het Indiase dorp Madni. In dit dorp stimuleert Chetna Organic¹⁵ de boeren om over te stappen op biologische katoenteelt. Kamala woont alleen en werkt als plukster voor de katoenboeren. Ze heeft geen eigen land en is dus volledig afhankelijk van het werk dat de boeren haar geven.

Net genoeg

Kamala werkt voornamelijk op de katoenvelden, want katoen is een arbeidsintensief gewas. Voor het onkruid wieden en het oogsten is veel vraag naar goedkope arbeidskracht. Kamala verdient met haar werk op de katoenvelden vijftieng euro per maand. Dat is net genoeg om van te leven. Van februari tot juni is er geen werk op de velden. Ze heeft dan geen inkomen en dit zijn moeilijke maanden voor haar.

Foto: Edith van Walsum

Ongezonde klus

In 2005 bezochten we Kamala voor het eerst. Ze had alleen gewerkt bij boeren die op conventionele wijze katoen verbouwen. Sommige boeren verspreiden wel twintig keer pesticiden per seizoen. Meestal zijn het de vrouwelijke arbeidskrachten die de bestrijdingsmiddelen aanmaken. Een zware en ongezonde klus. Kamala wist niet dat katoen op biologische wijze verbouwd kan worden en ze vond haar gezondheidsproblemen, zoals hoofdpijn, misselijkheid en huiduitslag, heel gewoon.

Bewustwording

In 2006 bezochten we Kamala voor de tweede keer, ongeveer een jaar na onze eerste kennismaking. We merkten dat er een verandering opgetreden was.

¹³ Oro Blanco betekent wit goud in het Spaans en staat voor de witte katoenpluis, die men oogst op de velden. Oro Blanco is een boerencoöperatie. Hier onderwijst en steunt men boeren in het omschakelen naar biologische katoenteelt. Oro Blanco financiert ook voor en koopt alle katoen op van de boeren. Solidaridad ondersteunt Oro Blanco vanaf het begin.

¹⁴ Het verhaal van Kamala Maruthi Ingle verscheen ook in het Solidaridadblad nummer 3 in 2006.

¹⁵ Chetna Organic is een coöperatie van kleine Indiase boeren die boeren helpt om te schakelen naar biologische katoenteelt en hen ondersteunt en onderwijst. Chetna is een initiatief van Solidaridad en wordt door Solidaridad gesteund.

Ze was zich bewust geworden van de schadelijke effecten van pesticide op haar gezondheid en realiseerde zich dat er andere manieren zijn om katoen te verbouwen. In het afgelopen jaar had ze gewerkt bij boeren die waren overgestapt op biologische katoen. Haar gezondheidsklachten waren minder en aan het eind van de katoenpluk had ze achttien euro bespaard op de kosten van medicijnen. Het was haar ook opgevallen dat de biologische boeren een betere prijs hadden gekregen voor hun katoen dan de boeren die op conventionele manier verbouwden.

Hoop voor de toekomst

Ze sprak hierover met andere vrouwen, in een vrouwengroep die gezamenlijk wil werken aan een betere toekomst voor het dorp. "Als alle boeren zouden overgaan op biologische katoen, dan zou het veel beter gaan met de gezondheid van de katoenpluksters en zou ons inkomen kunnen toenemen."

Voorbeeldpreek

Vierde zondag van de advent: kerstmis werpt zijn schaduw al flink vooruit. Kerstbomen worden versierd, boodschappenlijstjes worden gemaakt, huizen worden opgeruimd en worden in stemmige sferen aangekleed. Ook in onze kerken zijn de voorbereidingen in volle gang: de stal staat er al en de extra stoelen kunnen worden klaargezet. De vierde zondag van advent: Bijna is het zover. Het feest waar we met elkaar al weken naartoe leven. Weliswaar in de weg gezeten door de commercie, maar toch: we verheugen ons op wat komen gaat. De geboorte van Jezus spreekt al eeuwen tot de verbeelding van miljoenen mensen en weet al eeuwen miljoenen te raken in hun diepste verlangen naar rust, vrede en geborgenheid.

Vandaag horen we hoe het eerste bericht van die bijzondere geboorte tot mensen kwam. Maria krijgt bezoek van de engel Gabriël en hoort dat ze zwanger zal zijn van de Heilige Geest. Zo gaat dat met bijzondere mensen: het kan niet anders dan dat ze ook op een bijzondere wijze ter wereld zijn gekomen. In geloofstradities speelt in deze geboorteverhalen maagdelijkheid, onschuld en reinheid altijd een belangrijke rol. Mohammed, geboren uit een maagdelijk jong meisje; Jezus, geboren uit een maagdelijk jong meisje; Boeddha, geboren uit een witte olifant, symbool van maagdelijke reinheid. Het is eerder een vertelstijl, een literair genre dan dat het iets met biologie te maken heeft. Mensen van zulk een grootsheid, zo een heiligheid die kunnen niet anders dan vanaf de moederschoot af omgeven zijn met reinheid.

En zo begint, volgens de evangelist Lucas, ook het verhaal van Jezus. Overigens als enige van de vier evangelisten vertelt hij verhalen over Jezus' geboorteaankondiging, zijn geboorte en zijn kindertijd. Lucas maakt een reconstructie van de eerste levensjaren van Jezus op basis van wat hij gehoord heeft.

Maar Lucas vertelt nog meer geboorteverhalen. En we horen vandaag in één adem de aankondiging van Johannes' geboorte. En dat is van wezenlijk belang omdat de komst van Jezus niet zo maar uit de lucht komt vallen: Jezus staat in een traditie, de traditie van het Jodendom. En in de tijd van Jezus waren er steeds meer mensen die vonden dat geloven te veel tempeldienst geworden was en te weinig levenspraktijk, te veel regels en te weinig hart en ziel, te veel wetten en te weinig bezieling. Ze riepen op tot vernieuwing, tot bekering, tot ommekeer. Ze riepen op tot een nieuw beleven en voorleven van de oude woorden. Johannes was één van hen. Hij was een profeet die opriep tot nieuw geloof.

Johannes en Jezus worden ons op deze vierde zondag van de advent voorgehouden als twee mensen met een bijzondere geschiedenis. Maar dat niet alleen. De twee verhalen van vandaag laten ook zien hoe eenvoudige mensen centraal staan in het verhaal van God en mensen. Niet uit een adellijke familie wordt de verlosser geboren, maar uit een eenvoudige vrouw, een meisje van dorpse komaf.

Niet uit de goeiden, de succesmensen, wordt een profeet geboren maar uit een ouder echtpaar, worstelend met wat hun leven nu waard is, vechtend met de pijn van kinderloosheid. Jezus en Johannes zijn de voorbeelden dat de uitdrukking over het dubbeltje dat nooit een kwartje kan worden een leugen en een zoethoudertje is. Juist waar het leven pijn doet, waar mislukking is, waar mensen de eindjes aan elkaar moeten knopen, juist daar klinken woorden van God, juist daar gebeurt het wonder, juist daar is te horen wat niet te geloven is!

Ook Solidaridad gelooft niet in het sprookje van kwartjes en dubbeltjes. Solidaridad gelooft in de droom van God: een wereld waarin plaats en leefruimte is voor iedereen. Daarom staat Solidaridad aan de kant van de mensen voor wie het leven pijn doet. In Peru bijvoorbeeld, waar zij samen met de katoenplukkers werken aan betere arbeidsomstandigheden en een eerlijke verdeling. Neem Noela Flores. Zij is twintig jaar. Samen met haar man David werkt ze op de katoenplantage. Ze vertelde in 2001: "Het is zwaar werk, vooral tijdens de derde plukronde. Dan zijn de planten al omgehakt en sta je de hele dag gebukt. Per baal van 46 kilo katoen krijgen we vijf euro. Tijdens de derde pluk plukken we met z'n tweeën precies één baal bij elkaar op een hele dag. Aan het eind van de dag moeten we drie kwartier lopen naar de plek waar we slapen. Het is een open, betonnen schuur waar we in juttten zakken slapen op de betonen vloer." Mede door de inzet van Solidaridad is er veel veranderd: er zijn nu matrassen, de werk- en verblijfsomstandigheden zijn verbeterd. Er is nu eten voor de plukkers, er wordt voor hen gekookt, en voor de kinderen is er nu opvang. Als de ouders in de vroege vertrekken naar de velden, worden de kinderen opgevangen en ontvangen de oudsten onderwijs.

Klein gehouden en achtergestelde, uitgebuite en ontkende mensen; zij worden in het evangelie de dragers van het nieuwe begin. Zij staan aan het begin van een nieuwe toekomst. Een toekomst waarin het weer zal gaan om recht en vrede. Een toekomst waarin Gods bevrijdende woorden weer mogen klinken. Een toekomst die niet begonnen is toen en daar, maar die elke dag opnieuw wil beginnen, ook hier en nu, ook in ons leven.

Hoeveel boodschappers hebben we nog nodig voordat het goede nieuws doordringt in onze versteende harten? Hoeveel engelen van mensen moeten ons nog bezoeken voordat we begrijpen dat ook wij dragers zijn van het nieuwe begin? Het lijkt niet te geloven dat God ook ons nodig heeft, ons belangrijk vindt en ons oproept om dragers te zijn van de wereld die God voor ogen staat. We hebben nog een paar dagen de tijd om aan het idee te wennen, en dan zal het weer in volle glorie klinken: goed nieuws voor alle mensen van goede wil. Amen.

Aankondiging voor de collecte

Eenvoudige mensen staan centraal in het verhaal van God en mensen. Daar, bij de klein gehouden en geschonden mensen, begint Gods toekomst. Een toekomst waar het weer zal gaan om recht en vrede.

Solidaridad gelooft in de droom van God: een wereld, waarin plaats en leefruimte is voor iedereen. Daarom staat Solidaridad aan de kant van de mensen voor wie het leven pijn doet en vraagt zij daar aandacht voor. Bijvoorbeeld voor de katoenplukkers en katoenboeren en -boerinnen in India. Dagelijks werken zij met giftige stoffen, pesticiden en kunstmest die in Europa allang verboden zijn. Tussenhandelaren verkopen deze stoffen voor een hele hoge prijs en laten de boeren torenhoge leningen afsluiten om het te kunnen bekostigen. Leningen met woekerrentes die hen de das om gaan doen als blijkt dat ze elk jaar meer pesticiden en kunstmest nodig hebben om hetzelfde resultaat te bereiken. En als de grond begint uit te putten door die chemische stoffen en de oogst steeds minder wordt, komen ze in een spiraal terecht die alleen nog naar beneden voert.

Dit is de harde realiteit achter onze kleding en katoen. De boeren en plukkers worden vaak ook ziek door de pesticiden en kunstmest.

Toch is deze realiteit niet nodig, want het kan ook anders. Met uw steun leidt Solidaridad Indiase boeren op om biologische katoen te verbouwen waarbij alleen natuurlijke kunstmest en verdelgingsmethoden gebruikt worden die bijna niets kosten en geen schade toebrengen aan de gezondheid van de plukkers en boeren. Met de Fair Trade bonus en de biologische prijs voor katoen kunnen boeren en plukkers een stabiel inkomen verdienen. Uw gift is daarom hard nodig. Geef daarom gul.

Bezinningstekst

‘Verbeter de wereld, begin bij jezelf’
een gevleugelde uitspraak
wanneer het gaat om goed doen
en de wereld een ander gezicht geven.

‘Ik wil geboren worden in jou’
lezen we in de Bijbelse verhalen.
Wat die geboorte in mensen losmaakt
kunnen we lezen, horen, ervaren.

Mensen uit God geboren
zetten zich dag na dag in om
het aanschijn van de aarde te vernieuwen
en wereldwijd gerechtigheid
aan mensen te laten geschieden.

Deze adventtijd nodigt ons uit
om te ontdekken wat onze bijdrage kan zijn.
Solidaridad houdt ons mogelijkheden voor.
We kunnen de daad bij het woord voegen.

Liedsuggesties

Nu daagt het in het oosten, GvL 505 en LvK Gz 124
Ik zing van ganser harte, GvL 163
Danklied van Maria, GvL 154 en 155, PP 258 en 265 en RSb 456
Mijn ziel verheft Gods eer, GvL 164 en LvK Gz 66
God zij geloofd uit alle macht, LvK Gz 67
Wat heeft Maria ons bewaard, T 143
Mijn ziel maakt groot de Heer, T 68
Maria, die zoude naar Bethlehem gaan GzV 493
Hoe zal ik U ontvangen, LvK 117
Kom tot ons, o kom met macht, Rsb 107
Kom tot ons, de wereld wacht, GvL 485 en LvK Gz 122
Om Sions wil zwijg ik niet stil, LvK Gz 34
Blijf niet staren, GvL 409
Richt op uw macht, o Here der heirscharen, LvK Gz 119
Voor kleine mensen, GvL Psalm 72 II en RSb 476 en PP 127/128
De Heer heeft mij gezien, GvL 421, LvK Gz 487 en RSb 369, PP 188,
De wijze woorden en het groot vertoon, GvL 428, T 207, PP 195
God die ons heeft voorzien, GvL 444, RSb 352, PP 224
Heer onze Heer, hoe zijt Gij aanwezig, GvL 456, RsB 375, PP 245
God wil een tempel bouwen, GvL 447
De nacht is haast ten einde, LvK 130
Er is een roos ontloken, LvK 132
Uit uw verborgenheid, T 138 en ZG 4-2
Voor mensen die naamloos, , GvL 644 en T 168

Afkortingen

Liedboeken worden als volgt afgekort:

GvL	Gezangen voor Liturgie
LvK	Liedboek voor de Kerken
LD	Laus Deo bundel
PP	Petrus en Paulus bundel
Rsb	Randstadbundel
T	Tussentijds
ZG	Zingend Geloven